

2 יוני, 2026

ההודאה

מחזה מאת מוטי לרנר

©

נוסח חדש

המחזה נכתב בהשראת פרשת כיבוש הכפר טנטורה ב-23 במאי 1948 בידי כוחות צה"ל, ובהשראת המחלוקת בין כמה היסטוריונים ישראלים לגבי האפשרות שבמהלך הכיבוש ביצעו חיילי צה"ל טבח בתושבי הכפר. עם זאת, מאחר שכל הדמויות המופיעות במחזה וכל האירועים המתרחשים בו הם פרי דמיונו של המחבר, שונה שם הכפר לטנטור. המחזה עלה לראשונה בשנת 2014 בתיאטרון J בווינגטון, בבימויו של סיני פתר, ובשנת 2016 בתיאטרון יפו, שוב בבימויו של סיני פתר.

motti_lerner@hotmail.com
054-4583356

הדמויות

1. אביגדור (64) – מפקד גדוד במלחמת העצמאות. בעל חברה קבלנית גדולה
2. יונה (60) – אשתו
3. גיורא (35) – בנם, מרצה באוניברסיטת חיפה. נפצע קשה ב-1982 בלבנון, ושתי רגליו משותקות. נעזר בקביים
4. נטע (29) – בת-זוגו של גיורא, ארכיטקטית
5. אברהם (58) – פליט מן הכפר טַנְטוּר
6. עזמי (35) – בנו של אברהם, בעל מסעדה בחיפה
7. סמיה (30) – בתו של אברהם, מרצה למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה

העלילה

העלילה מתרחשת בשתי רמות זמן – עבר והווה. עלילת ההווה מתרחשת באביב 1988, בעיצומה של האינתיפאדה הראשונה, במקומות שונים בחיפה, והיא עוסקת בפרשת כיבוש הכפר טַנְטוּר שנחרב במהלך מלחמת העצמאות ב-1948. עלילת העבר מתרחשת באוקטובר 1995 לאחר חתימת הסכם אוסלו, והיא מכילה התכתבות בדוא"ל בין גיורא הנמצא בחיפה, וסמיה הנמצאת בלונדון. התפאורה מינימלית ומופשטת. המעברים בין תמונה לתמונה מיידיים, ללא חילופים מסובכים.

1. אוקטובר 1995. גיורא בדירתו בחיפה וסמיה בדירתה בלונדון. הם מתכתבים באמצעות מחשבים וקוראים בקול רם את ההתכתבות.

גיורא: סמיה יקרה. מקווה שאת בטוב. מניח שאת מופתעת לשמוע ממני אחרי שבע שנים. אבל חשבתי עליך הרבה בשנים הארוכות האלה. עקבתי אחרי הקורסים שאת מלמדת באוקספורד. קראתי את הספר שכתבת על המאבק הלאומי הפלסטיני. מרשים מאד. חשוב מאד. מקווה שתהיה לנו הזדמנות לדבר עליו. עזמי סיפר לי הבוקר שהמצב של אבא שלכם התדרדר בשבוע האחרון, ושאת חוששת שאם תבואי לבקר אותו, תיעצרי בשדה התעופה. אני יכול לנסות לסדר לך אישור כניסה על בסיס הומניטארי.

סמיה: תודה רבה, גיורא. אני באמת זקוקה לעזרה. פניתי לשגרירות ישראל בלונדון כבר לפני שבועיים. אף אחד שם לא מוכן לדבר איתי. אני צריכה את האישור הזה בדחיפות. אני לא יודעת כמה זמן עוד נשאר לו.

גיורא: אז למה לא כתבת לי לפני שבועיים?

סמיה: אחרי שבע שנים של נתק?

גיורא: לא היינו בקשר, אבל אני לא חושב שבאמת התנתקנו.

סמיה: לא התקשרתי אליך כי לא רציתי לסבך אותך שוב עם המשטרה.

גיורא: לא סיבכת אותי בשום דבר. כשהמשטרה עצרה אותך, הלכתי מיד לשחרר אותך. זה לא היה כל כך מסובך. אחרי שעזבת את הארץ, שאלתי את עזמי כמה פעמים אם את צריכה עזרה. גם הצעתי לתמוך בהוצאה לאור של הספר שלך.

סמיה: אתה יודע שלוי הייתי מקבלת ממך עזרה, הספר היה מוחרם בכל העולם הערבי.

גיורא: אף אחד לא היה צריך לדעת את זה. אני עדיין מוכן לעשות בשבילך כל מה שאני יכול. אני לא מתחרט על שום דבר שעשינו. אני מקווה שגם את לא מתחרטת.

2. אביב 1988. מסעדה ערבית בעיר התחתית בחיפה. צהרים. גיורא עומד בפתח, נשען על קביו. עזמי לבוש חליפה, אווז במגב ושוטף את הרצפה, נזהר לא ללכלך את נעליו. אברהם, אביו, נמצא במטבח ואינו נראה לצופים.

גיורא: למה אתה אף פעם לא מרוצה? זאת המסעדה הכי יפה בחיפה עכשיו. תראה כמה אור נכנס דרך החלונות. הֶכְנֶסֶת מזגנים. שולחנות חדשים.

עזמי: איך אני אחזיר לאבא שלך את ההלוואה? בחודש האחרון יש לי קליינט אחד ביום שלוקח חומס הביתה. זה אפילו לא משכורת של חצי מֶנְקָה מג'נין.

גיורא: הוא לא יגיד שום דבר גם אם תחזיר לו בעוד שנתיים. תביא מגב. עד שהוא מגיע הכול נקי.

עזמי: עוד מילה, גיורא, ואני שופך עליך את הדלי. (בכעס) הבוקר ביקשתי מתאולֶה שתעזור לי כמה דקות. והיא פתחה עליי פה: לא התחתנתי איתך בשביל לנקות רצפה. אבא שלה עורך דין. לא טֶפַח כמו בעלה. אני שטפתי

רצפה במסעדות כשהייתי בן עשר. היא עוד תראה מאיפה נוזלות הדמעות. הלילה היא תנקה כאן גם את השירותים.

אתה לא צריך לריב איתה בגללנו. **(נוטל מטאטא)** אבא שלי אף פעם לא הזדעזע מקצת לכלוך.

(חוטף את המטאטא) אצלך בבית תטאטא. **(חש בריח מהמטבח)** והוא מבשל שם בשביל מאתיים איש. אתמול זרקתי עשרה קילו כבש לזבל. זה הסריח ככה שאפילו גן החיות לא לקחו את זה. כל האינטיפאדה הזאת על הגב שלנו. מה אתם רוצים מאיתנו? מישוהו תלה כאן דגל? מישוהו זרק אבן? יהודים שעשיתי אוכל לחתונות שלהם, מחרימים אותי עכשיו. אל תדאג. אני אדבר איתו על ההלוואה הזאת עוד היום.

אל תגיד לו שנתיים. תגיד לו שאני אתחיל להחזיר ברגע שהבלגאן נגמר. **(נתקל בדלי והמים נשפכים)** ילען דינהו הדלי הזה. **(לעבר המטבח)** איפה הסמרטוט, אבא? **(לג'ורא)** כל הנעליים שלי כבר מים. **(צועק לעבר המטבח)** איפה הסמרטוט, אבא?

נכנסת סמיה, שמצאה את הסמרטוט בכניסה.

סמיה: הנה הוא.
עזמי: טוב שבאת. אבא שרף על הבוקר סיר אורז ושבר ארבע צלחות. את יכולה לעזור לו עם הדגים? הוא כבר חתך לעצמו שתי אצבעות.
סמיה: **(לג'ורא)** אתה חוזר אחר כך לאוניברסיטה? תהיה במשרד שלך?
ג'ורא: קרה משהו? **(היא מהססת לדבר בנוכחות עזמי)** מה קרה?
עזמי: אבא צריך אותך, סמיה.

היא פונה למטבח. בינתיים נטל ג'ורא את המגב והצלחה, למרות נכותו, לגרוף את המים לעבר היציאה. נכנס אביגדור. סמיה עוצרת. עזמי חוטף את המגב מג'ורא.

עזמי: שלום, אדון אביגדור. ברוך הבא. מה שלומך?
אביגדור: **(מתבונן סביב)** איזה יופי. תתחדשו. מִפְרוֹךְ. **(לוחץ את ידו)** אני רואה שפתחת במיוחד בשבילי.
עזמי: היום חנוכת בית. כל מי שבא, אמרתי לו תבוא מחר. תפד'ל. **(מנקה כיסא ומציע לאביגדור)** אין לי מנקים היום. כולם נעצרו במחסום.
אביגדור: **(לג'ורא)** ואני רואה שחוץ מהמשרה שלך באוניברסיטה, אתה גם שוטף כאן רצפה. **(לסמיה)** שלום, סמיה.
סמיה: שלום. קיבלתי את ההודעה על המענק. תודה רבה.
אביגדור: מגיע לך. **(לוחץ את ידה)** בהצלחה!
עזמי: אני כבר מביא לכם משהו בשביל התחלה. **(רומז למטבח)** אבא שלי לא מרגיש טוב היום. מהבוקר הוא מדבר לעצמו. אם הוא יגיד כל מיני דברים, אל תשימו לב. **(לסמיה)** נו, מה את עומדת ככה?

שניהם יוצאים למטבח. אביגדור מצית סיגר.

אביגדור: איך היה?

- גיורא: שכונה יפהפייה, אבא. הבתים כבר מחוברים לחשמל. דיירים משקים פרחים בגינות. ילדים הולכים לבית הספר. אפשר לבנות עוד שתי שכונות על הגבעות מדרום. בעוד כמה שנים תהיה שם עיר שלמה.
- אביגדור: את העיר הזאת אתה תבנה. אני בניתי מספיק, גיורא.
- גיורא: בשבוע הבא אני אודיע לדיקן שאני מתפטר.
- אביגדור: תודיע את זה מחר בישיבת ההנהלה. אגב, כבר פיניתי לך את המשרד ליד נטע.
- גיורא: זה מה שהיא רצתה? היא אמרה לך?
- אביגדור: היא לא צריכה להגיד שום דבר. כל בוקר היא נכנסת אליי למשרד ועל המצח כתוב לה מה היא רוצה.
- גיורא: מה היא רוצה?
- אביגדור: שתתחתנו. שתתחיל לעבוד אצלנו. שבעוד שנה נעשה ברית מילה.
- גיורא: (צוחק) בטח כבר סידרת גם לו תפקיד בחברה.
- אביגדור: ההנהלה תאשר את זה מחר בישיבה.

שניהם צוחקים. מהמטבח יוצאים אברהם, עזמי וסמיה, בידיהם מגשים, עליהם צלחות מתאבנים, סלטים, משקאות, וכד'.

- אברהם: סלאם עליכם. מה שלומכם? אהלן וסהלן, אבו גיורא. זה רק בשביל התיאבון. הזיתים האלה הראשונים השנה. הבוקר פתחנו את הצנצנות.
- אביגדור: אללה יעתיק אל עאפי, אברהם. שוקראן.
- אברהם: ואל תכעסו על הסלט. בגלל העוצר בעזה, אין בשוק מלפפונים. אין צנונים. אין חסה.
- עזמי: אפילו הדגים שלהם בעוצר.
- אברהם: והעגבניות מהגינה שלי.
- אביגדור: אני רואה שכבר קטפת זעתר.
- אברהם: בטח קטפתי. אחרי הגשם הטעם שלו הכי חזק.
- גיורא: תודה רבה.
- אברהם: התודה בשבילך, אבו גיורא. בשביל מה שעזרת לנו. גם בשיפוצים, גם בעירייה, גם בשביל סמיה.
- אביגדור: מבריק, אברהם.
- עזמי: ומעכשיו אתם אורחים שלנו On The House. מתי שתרצו. כמה שתרצו.
- הכול. הסלטים. הבשר. היין.
- אביגדור: לא בא בחשבון, עזמי.
- עזמי: זו המסעדה שלי, אדוני, וכאן אני קובע. (מוזג יין) לחיים!
- כולם: לחיים! (שותים)
- אברהם: בעניין הזעתר, אדון אביגדור. אתמול אני הולך לטנטור לקטוף אותו, ופתאום אני רואה אנשים. אני שואל שו קדא, והם אומרים לי שהם שלך.
- מודדים. הולכים לחפור בוואדי.
- אביגדור: אנחנו בונים שם, אברהם.
- אברהם: בשביל מה? מה יש לחפש שם?
- אביגדור: אנשים צריכים בתים.
- אברהם: בטנטור?

- עזמי: עכשיו אוכלים, אבא. לך תשים את הדגים על האש.
 סמיה: אני אשים.
 עזמי: הוא ישים. **(לאביגדור)** היום יש לנו חצילים על האש. פטריות. שרימפ.
 קלמארי. ברבונות. הכול טרי מהבוקר.
 גיורא: **(לאביגדור שמזג לעצמו עוד כוס)** באת צמא, אבא?
 אביגדור: אם לא תשתה, אני אשתה את הבקבוק בעצמי.
 אפרהים: **(מוזג לגיורא)** בעניין טנטור, אבו גיורא. מה פתאום עכשיו בונים בטנטור?
 אביגדור: זאת ארץ קטנה, אפרהים. בונים בכל מקום.
 אפרהים: אני מטנטור, אבו גיורא. נולדתי שם.
 עזמי: דחילק, אבא.
 אביגדור: מה אתה אומר? מטנטור? כשהייתי נער, הייתי יורד לשם עם חברים, עם מימיות ותרמילים, היינו שותים מהמעין, נחים מתחת לתאנים.
 אפרהים: אבל למה לחפור שם? אסור.
 עזמי: חאלס. שמענו כבר את הסיפור הזה. לך שים את הדגים על האש!
 גיורא: **(לאביגדור)** על מה הוא מדבר? אין לנו את כל האישורים?
 אביגדור: **(לגיורא)** ודאי שיש לנו.
 אפרהים: האדמה לא תיתן לחפור בה.
 עזמי: גם את זה כבר שמענו.
 סמיה: תן לו לדבר. בונים על הכפר שלו.
 אפרהים: **(קם)** אני אמות לפני שהוא יחפור שם.
 גיורא: אנחנו מדברים על זה כבר חמש שנים, אפרהים. זאת השכונה על שם אודי אחי.
 אפרהים: **(לסמיה)** תגידי לו שלא יחפור!
 עזמי: בוא למטבח, אבא.
 גיורא: **(לאביגדור)** מה הבעיה? למה אסור?
 סמיה: **(לאפרהים)** שב ותשתה קצת מים. **(מושיבה אותו ופונה לאביגדור)** הבית שלו היה שם. הוא הולך לשם בכל שבוע. אם תסביר לו את התוכנית, אולי הוא לא יהיה כל כך מודאג...
 אביגדור: נשלח לכם אותה מחר בבוקר.
 אפרהים: **(מתפוצץ)** אסור לחפור שם. אני אומר אסור. האבנים צועקות אסור.
 אביגדור: השמיים בוכים אסור. ואתה לא שומע.
 אפרהים: **(קם)** אני חושב שכדאי שנלך.
 עזמי: **(חוסם אותו)** אתה תשמע עד הסוף.
 עזמי: **בְּחַיִּי אֵתֶּכָּה, יָאבָּא. דְּחִיל אֶלְלָה.**
 גיורא: **(לסמיה)** מה קרה לו? מה הוא רוצה?
 אפרהים: אבן אל כלב. עשר שנים אני מבשל בשבילך. עשר שנים אני שם לך אוכל על השולחן, וכל הזמן הזה נשפך דם מהלב שלי.

אפרהים חוטף סכין חד שהיה מונח על השולחן ומסתער על אביגדור.

סמיה: עזוב את הסכין.

גיורא: עזוב אותו!!

עזמי: אבא!

אברהם מצליח לדקור את אביגדור לפני שעזמי וסמיה עוצרים בעדו. חשכה.

3. אחר הצהריים. ביתם של אביגדור ויונה. פצעו של אביגדור נתפר, וכתפו חבושה.

אביגדור: (לג'ורא) מה אתה רוצה ממני? אתה יודע יותר מהרופא? הוא לא אמר שאני צריך עירוי.

יונה: (לאביגדור) קח כדור. עוד רגע התפרים יתחילו לכאוב.

ג'ורא: (ליונה) את לא חושבת שצריך לעשות רנטגן?

אביגדור: בשביל מה?

יונה: (לאביגדור) תן את היד.

אביגדור: ברגע שניכנס לבית חולים יזמינו משטרה. יעצרו את כל המשפחה. יחקרו אותם. יש לי דברים יותר חשובים לטפל בהם עכשיו. (בולע את הכדור) האינטיפאדה הזאת הוציאה אותו מדעתו.

ג'ורא: הוא דקר כדי להרוג. ראיתי את זה בעיניים שלו.

אביגדור: שב, תירגע. אפשר לחשוב שהוא דקר אותך.

יונה: מי יודע מה עבר עליו. אולי משמר הגבול עצרו אותו ברחוב. אולי ערכו עליו חיפוש. אולי חייל חמום מוח הרג בן משפחה שלו באחד ממחנות הפליטים. (מניחה את ידו של אביגדור פִּמְתָּלָה)

ג'ורא: אני מכיר אותו כבר עשר שנים. הוא תמיד היה כל כך אדיב וחם. אני לא מבין מה קרה לו. אתה לא מתכוון להגיש תלונה במשטרה?

אביגדור: לשם מה? הוא לא שפוי. הוא הוזה. הוא שומע את האדמה מדברת.

יונה: אתה רוצה שיסגרו להם את המסעדה?

ג'ורא: אני רק שואל. אני לא יודע איך אני אסתכל לו בעיניים עכשיו. (קם)

יונה: לאן אתה הולך?

ג'ורא: אני רוצה לדבר איתו.

אביגדור: יש לנו ישיבת הנהלה מחר. אנחנו צריכים לעבור על התוכניות לשנה הבאה.

ג'ורא: אתה לא הולך מחר למשרד, אבא.

אביגדור: נעשה את הישיבה כאן.

ג'ורא: איבדת הרבה דם.

אביגדור: נשאר לי מספיק.

ג'ורא: אתה רוצה שאני אתחיל לנהל את החברה כבר מחר? (קם)

אביגדור: שב.

יונה: מחר אנחנו מאשרים את קריאת השכונה על שם אודי. אנחנו מדברים על זה מאז שהוא נפל.

ג'ורא: נאשר את זה בשבוע הבא.

הוא פונה לצאת. נכנסת נטע.

נטע: (לאביגדור) אתה נראה די חי. איך אתה מרגיש? (מחבקת אותו)

- אביגדור: עכשיו אני מרגיש מצוין.
 נטע: חשבתי שאמצא אותך שוכב במיטה עם אינפוזיה.
 יונה: הוא לא נתן לרופא לחבר אותו.
 נטע: אני מקווה שאתם לא מתכוונים לאכול שם יותר. **(לג'ורא)** חבל שהוא לא דקר גם אותך קצת. היית שוכב כמה ימים במיטה, וכל בוקר הייתי מביאה לך קפה ועוגה. **(מנשקת אותו)**
 ג'ורא: אנחנו הולכים, נטע. **(פונה לצאת)**
 יונה: אתה לא הולך למשטרה, ג'ורא. אתה יודע כמה זמן תצטרכו לבלות בחקירות? בבית המשפט?
 נטע: חכה שנייה. אני באה איתך. **(לאביגדור ויונה)** הייתי הבוקר במלון דן. יש להם שני תאריכים פנויים לחתונה ביוני. פתשעה וּבְעֶשְׂרִים. הם רוצים תשובה מחר.
 יונה: נהדר.
 ג'ורא: אולי כדאי שאנחנו נדבר על זה קודם בינינו.
 אביגדור: גם אנחנו היינו שמחים לדבר על זה.
 יונה: אנחנו נעשה מה שהם יחליטו, אביגדור.
 אביגדור: **(לנטע)** את יכולה לקחת חופשה בשבוע הבא ולחפש שמלה.
 ג'ורא: אתם מדברים איתה במקומי? דָּפְרוּ. יש לך עדיין דם על החולצה. **(פונה לצאת)**
 נטע: חכה רגע, גורי. אנחנו צריכים להחליט.
 ג'ורא: **(עוצר)** החלטנו שאנחנו מתחתנים ביולי.
 נטע: ביולי יש לך כנס בבוסטון.
 ג'ורא: בסדר. נתחתן בֶּעֶשְׂרִים ביוני. את לא רוצה לשאול את אימא שלך?
 נטע: אני מקווה שהיא תחיה עד אז.
 אביגדור: את זה תשאירו לי.
 ג'ורא: בסדר. אפשר גם בֶּתְשָׁעָה.
 אביגדור: מצוין. סגרנו?
 ג'ורא: כן.
 אביגדור: ככה סוגרים?

ג'ורא מבין את הרמז. הוא מחבק את נטע ומנשק אותה.

- יונה: מזל טוב.
 אביגדור: עכשיו לכו הביתה ותחגגו. **(ליונה)** גם אנחנו רוצים לחגוג קצת. נכון?
 נטע: להתראות.
 ג'ורא: הַתְשָׁעָה ביוני לא קרוב מדי ליום ההולדת של אודי?
 יונה: זה בסדר גמור.
 ג'ורא: **(לאביגדור)** אני אתקשר בערב לראות איך אתה מרגיש.
 אביגדור: להתראות.

ג'ורא ונטע יוצאים. שתיקה.

יונה: אני מקווה שגיורא לא יעשה שטויות. צריך להשגיח עליו. **(הוא שותק)**
 עדיין כואב? כדאי שתשכב במיטה. לחץ הדם שלך גבוה. **(הוא שותק)**
 אתה לא רוצה לדחות את הנחת אבן הפינה בכמה ימים? לפחות עד שיוציאו
 לך את התפרים. **(הוא שותק)** אוידי חיכה הרבה שנים שנבנה משהו לזכרו.
 הוא יחכה עוד שבוע. **(הוא מוזג לעצמו כוסית)** אל תשתה. הרגע לקחת
 כדור.

הוא לוגם את הכוסית, מניח אותה על השידה ופונה למטבח.

יונה: לאן?
 אביגדור: לא אכלתי שום דבר מהבוקר.
 יונה: חכה. אני אחמם לך משהו. מה עם המודדים בוואדי? הם ימשיכו שם?
 אביגדור: ודאי.

4. למוחרת בצהריים. גיורא וסמיה במשרדו של גיורא באוניברסיטה.

סמיה: הוא לא יֵשֶׁן. הוא התהפך במיטה. בכה. דיבר אל עצמו. רק הבוקר, כשהוא
 שמע שאביו חי, הוא הצליח להירדם.
 גיורא: יש לו מזל גדול שאבא שלי לא הלך למשטרה.
 סמיה: אני לא בטוחה שהוא מבין מה הוא עשה. הוא לא מצליח להסביר שום דבר.
 גיורא: כנראה שהוא נגרר לאינתיפאדה. לו הסכין חדר עוד מילימטר, אבא שלי
 היה מת.
 סמיה: אתה יודע שהוא לא התכוון לזה.
 גיורא: אני מקווה.
 סמיה: מה לומר לעזמי? הוא רוצה לבקר את אבא שלך. הוא רוצה להזמין אתכם
 לארוחה.
 גיורא: אבא שלי במיטה. רק בעוד שבוע יוציאו לו את התפרים.
 סמיה: בסדר גמור. תבואו בשבוע הבא.
 גיורא: אני אבוא מחר בעצמי.
 סמיה: אני לא בטוחה שאבא שלי נגרר לאינתיפאדה. אני חושבת שהוא זוכר את
 אבא שלך מהכיבוש של טנטור ב-48. אף פעם לא סיפרת לי שהוא היה שם
 המפקד.
 גיורא: לא היה מה לספר. הם נלחמו שם כמו במקומות אחרים. הוא לקח אותנו
 פעם לאנדרטה שעל הגבעה. נהרגו לו שם ארבעה עשר חיילים.
 סמיה: נהרגו שם גם עשרות תושבים. כמה מהם מן המשפחה שלנו.
 גיורא: זה מה שאבא שלך סיפר לך? בגלל זה הוא נזכר פתאום לתפוס סכין
 ולדקור?
 סמיה: הבוקר הלכתי לספרייה. **(מראה לו ספר וחוברת)** זה של היסטוריון
 מדמשק. זה דוקטורט שנעשה אצלנו במחלקה להיסטוריה. לפי הספירה
 שלו נהרגו בטנטור מאתיים ועשרים איש.
 גיורא: יצאת מדעתך?
 סמיה: תסתכל. אלה עדויות של חיילים שהשתתפו בכיבוש.

- גיורא: אני לא צריך להסתכל. במחלקה להיסטוריה יש עוד כמה אֶכולי שנאה עצמית כמוהו. איך את מעלה על הדעת שאבא שלי היה מעורב בדבר כזה? את מכירה הרבה אנשים שפעלו למענכם כמוהו? גם אחרי שאחי נהרג. גם אחרי שנפצתי. השנה הוא בנה בית ספר בְּטֶמְרָה במחיר עלות. לפני שבוע הוא ביקש משר הפנים להגדיל את שטח השיפוט של סח'נין.
- סמיה: אני יודעת.
- גיורא: ואת מאמינה למה שכתוב כאן?!
- סמיה: אני לא מאמינה לשום דבר. אבל אבא שלי היה תמיד אדם הגיוני. פתאום הוא תופס סכין ודוקר.
- גיורא: עד אתמול הוא אף פעם לא דיבר על זה?
- סמיה: עד אתמול הוא סיפר איך הם גורשו מטנטור. אתמול הוא סיפר שאבא שלו ושני אחים שלו נהרגו שם. השמות שלהם מופיעים בספר הזה.
- גיורא: אני מכיר את אבא שלי, סמיה.
- סמיה: אני לא מאשימה אותו בשום דבר, גיורא. אני יודעת איך מתגלגלות אצלנו שמועות, אבל גם אני מכירה את אבא שלי.
- גיורא: אם הוא זיהה את אבא שלי לפני עשר שנים, למה רק עכשיו הוא נזכר?
- סמיה: כי הוא לא רוצה שייגעו בעצמות שבוואדי. הוא רוצה לקבור אותן ולהקים שם מצבה.
- גיורא: מצבה למי? אילו היו שם עצמות, מישו היה מדבר עליהן. חמש מאות חיילים שתקו ארבעים שנה?!
- סמיה: אם את חושבת שאבא שלי עשה דבר כזה, תחזירי את המענק שקיבלת ממנו אתמול לפוסט-דוקטורט.

היא נוטלת את הספרים ופונה לצאת. הוא עוצר בעדה.

- גיורא: חכי רגע. את לא יכולה לברוח ככה.
- סמיה: אני יוצאת. אתה בורח.
- גיורא: עד אתמול חשבת שהסבא ושני הדודים שלך גורשו. לא שאלת איפה הם? לא ניסית לפגוש אותם?
- סמיה: הוא אמר שהם מתו במחנה הפליטים בטול כרם.
- גיורא: והיום את מאמינה לו שהם מתו בטנטור?
- סמיה: היום אני כבר לא יודעת.
- גיורא: שאלתי אותך עליהם כמה פעמים. אף פעם לא היה לך ספק שהם גורשו.
- סמיה: מתי שאלת?
- גיורא: במלון בלונדון. אַתְּ הסתגרת בשירותים ונעלת את הדלת. התחננתי אלייך.
- סמיה: התחננת למשהו אחר לגמרי.
- גיורא: אני לא חושב שהייתי צריך להתחנן לזה.

הזיכרונות מלונדון מציפים אותם. שתיקה.

- סמיה: אתה יודע למה אבא שלך נותן לי את המענק לפוסט-דוקטורט?
- גיורא: כי הוא מאמין בך.
- סמיה: כי אני צריכה לעשות אותו בחו"ל.
- גיורא: מה זה קשור?

- סמיה: הוא רוצה להרחיק אותי מכאן.
 גיורא: הוא לא יודע שאנחנו נפגשים.
 סמיה: על זה רציתי לדבר איתך אתמול. הוא מרגיש משהו. הוא חושב שבגללי אתה לא מתחתן.
 גיורא: אני לא חושב ככה.
 סמיה: לכן הוא מתעקש שהמענק הוא בשביל אוניברסיטת לונדון. אני לא רוצה לחשוב שהוא מסלק אותי מכאן בגללך.
 גיורא: הוא יודע שבשבועות האחרונים נטע ואני דיברנו על התוכניות שלנו, ו...
 סמיה: והחלטתם? **(הוא שותק)** שאלתי אותך משהו. **(הוא שותק)** החלטתם להתחתן? למה? בגלל שהיא יהודייה? בגלל שזה מה אבא שלך רוצה? **(הוא שותק)** אני לא מבינה. אתה רואה אותי כל יום במחלקה. למה לא סיפרת לי?
 גיורא: נפרדנו כבר לפני יותר משנה, סמיה...
 סמיה: אז מה?
 גיורא: שנינו יודעים שזאת הייתה החלטה נכונה. מה שקרה במסעדה הוא קצה הקרחון. מאז שפרצה האינתיפאדה אנחנו מתווכחים כל הזמן. את הולכת להפגנות שאני לא יכול להשתתף בהן, ואומרת שם דברים שאני לא יכול להסכים להם.
 סמיה: למה אתה לא מסכים? לא צריך לסיים את הכיבוש?! למי שחי שם לא מגיעה מדינה?
 גיורא: הם לא ישיגו אותה באלימות כזאת.
 סמיה: אתה יודע שאני נגד אלימות. אתה יודע גם מה חושבים עלי הקולגות שלי בגלל זה. **(שתיקה)** אז למרות כל ההבטחות שלך, אתה בכל זאת מתחתן איתה. כנראה שהייתי תמימה מדי. קיוויתי שבשנה הבאה אני אגור בלונדון, וערב אחד אני אשמע פתאום דפיקה בדלת...
 גיורא: שלוש שנים התחננתי שנתחתן. לא היית מוכנה אפילו לדבר על זה.
 סמיה: אתה יודע שאנחנו לא יכולים לחיות כאן ביחד.
 גיורא: את יודעת מה עברתי כאן. את יודעת שאני לא יכול לחיות במקום אחר.
 סמיה: אל תיגע בי.

יוצאת בחיפזון, ומשאירה את הספר והחוברת על השולחן. חשכה.

5. ערב. ביתם של אביגדור ויונה. נכנסים אביגדור ונטע. אביגדור מתיישב על הספה.

- יונה: איפה הייתם?
 אביגדור: זאת סתם סחרחורת.
 יונה: ביקשתי שלא תצא מהבית.
 אביגדור: עוד רגע היא תעבור.
 יונה: אתה רוצה שאני אזמין רופא?
 אביגדור: אני בריא לגמרי. זה בגלל המדרגות. **(לנטע)** ספרי לה.
 יונה: תשתה. **(מגישה לו כוס מים)**
 נטע: **(ליונה)** סגרנו עם המלון.

אביגדור: ספרי לה מה סגרנו.
 נטע: הם נותנים לנו גם את הגן והבריכה. רצינו לסגור את התפריט. פתאום הפצע התחיל לכאוב.
 אביגדור: כשאני ביקשתי את הגן והבריכה המנהל עיקם את הפרצוף. אבל כשהיא ביקשה, הוא נָמַס.
 נטע: כי הצעָף לשלם יותר.
 אביגדור: בגלל החיוך שלך.
 נטע: **(ליונה)** כשהוא רוצה משהו, אי-אפשר לעצור אותו. **(לאביגדור)** אני חושבת שכדאי שתישאר בבית מחר.
 אביגדור: אני אחשוב על זה.
 יונה: **(בתקיפות)** אני אבקש מהרופא לאשפז אותך.
 אביגדור: בסדר. אני אישאר בבית.
 יונה: וזה בשבילך, נטע. מזל טוב.

נותנת לה קופסה קטנה. נטע פותחת אותה ומגלה זוג עגילים.

נטע: יהלומים!
 יונה: שימי אותם.
 נטע: לא היית צריכה.
 יונה: למי אני אקנה עגילים? לגיורא?
 אביגדור: אני אשים לך. **(קם)**
 יונה: שב.

אביגדור מתעקש לענוד את העגילים לאוזניה של נטע.

אביגדור: **(ליונה)** אני יושב.
 נטע: תודה. **(מתחבקת איתם)**
 יונה: טלפנתי הבוקר אל גיורא. הוא לא ענה.
 נטע: נתפס לו הגב. בגלל מה שקרה במסעדה. אבל הוא עשה התעמלות, ונסע לאוניברסיטה. אני מקווה שלא נשמע יותר על הפרשה הזאת.
 יונה: היה לו היום תור אצל האורתופד שלו. חיכיתי שם. הוא לא הגיע. אני מקווה שהוא עדיין מאמין שהמצב שלו ישתפר.
 נטע: הוא יעשה את הניתוח הזה בחודש הבא. אני מבטיחה לך.
 אביגדור: ותזכירי לו לשלוח מכתב התפטרות לאוניברסיטה. אני רוצה שהנהלה שלנו תאשר את המינוי שלו בשבוע הבא. וגם את הקידום שלך.

נכנס גיורא.

אביגדור: מזל טוב.
 גיורא: מה קרה?
 נטע: סגרנו את התאריך עם המלון.
 גיורא: יופי.
 אביגדור: זה כל מה שיש לך להגיד?

- גיורא: אני שמח מאוד.
- אביגדור: תגידי לי, יונה'לה, למי הוא דומה? במשפחה שלי ידעו לשמוח.
- גיורא: **(לנטע)** קיבלת עגילים. יפה מאוד.
- יונה: הם נותנים לנו גם את הגן והבריכה.
- נטע: **(לגיורא)** אני אספר לך בדרך. אנחנו צריכים לסגור איתם את התפריט.
- גיורא: **(לאביגדור)** איך אתה מרגיש? עוד כואב?
- אביגדור: מאוד. עד מחר אני בטח אמות.
- יונה: חה-חה-חה.
- גיורא: אני מוכרח לדבר איתך, אבא. הייתי הבוקר בספרייה. מצאתי דוקטורט שנעשה אצלנו במחלקה להיסטוריה על טנטור.
- יונה: חשבתי שהפרשה הזאת מאחורינו, גיורא.
- גיורא: יש בו כמה דברים משונים. **(לאביגדור)** תסתכל. **(מושיט לו את החוברת)** הוא טוען שנהרגו שם יותר ממאתיים איש. **(לנטע)** חשבתי שאני יוצא מדעתי.
- יונה: באמת יצאת מדעתך.
- נטע: אתה בטוח שמצאת את זה בספרייה?
- גיורא: כן. **(לאביגדור)** תקרא.
- אביגדור: נפגשתי עם ה"דוקטור" הזה. לפני שנתיים לקחתי אותו לסיור בכפר.
- יונה: אבא לא מרגיש טוב, גורי. אל תציק לו. **(מניחה את החוברת על השולחן)** הייתי בבית בקצה הרחוב. הם מוכנים למכור לנו אותו.
- אביגדור: הוא לא מציק. **(לגיורא)** כבר אז ראיתי שהוא לא נותן לעובדות לבלבל אותו. הכפר חסם את הכביש הראשי. הם תקפו מכוניות. אוטובוסים. אמבולנסים. לא הייתה ברירה. בארבע בבוקר הסתערנו. פלוגה אחת מהוואדי, השנייה מהכביש, השלישית ירדה מההר. היו לנו ארבע עשר הרוגים. להם עשרים.
- יונה: עכשיו הכול ברור? אני רוצה שתראו את הבית הזה. הוא די חדש. אין בו מדרגות. אפשר להגיע במכונית עד הדלת.
- אביגדור: בעשר הם נכנעו. הם ידעו שרוב הערבים של חיפה ברחו. גם השמועות על הטבח בדיר יאסין כבר הגיעו אליהם. המוכתר ביקש שהם יצאו לטול כרם. בארבע הם עלו למשאיות. בשש חזרנו לבסיס וקברנו את המתים שלנו.
- יונה: **(בתקיפות)** אני חושבת שכדאי שתלך לנות, אביגדור, לפני שלחץ הדם שלך עולה עוד יותר.
- גיורא: **(נוטל את החוברת)** יש כאן מאתיים ועשרים שמות, אבא.
- אביגדור: אתה בטוח שלכל שם יש איש?
- נטע: המנהל מחכה לנו במלון, גיורא. יש לנו חתונה עוד חודשיים. יש כמה דברים שאנחנו צריכים לעשות חוץ מלעמוד מתחת לחופה. להתראות.
- גיורא: ואתם ספרתם רק עשרים?
- יונה: **(בקול רם מדי)** ספרנו בדיוק עשרים.
- נטע: אני לא מבינה למה אתה מחטט בזה.
- גיורא: לא ייתכן שהאוניברסיטה שלנו תפיץ עלילה כזאת. **(לאביגדור)** בוא נגבה עדויות מהקצינים והחיילים שלך. **(ליונה)** גם מִמֶךָ. **(לאביגדור)** תוך כמה חודשים נוציא ספר שיפריך אותה.
- יונה: לא קרה שם שום דבר שצריך לכתוב עליו.

- אביגדור: **(צוחק)** עכשיו נתחיל להוציא ספרים! יש לנו ישיבת הנהלה בשבוע הבא. אנחנו צריכים לבוא מוכנים.
- גיורא: כל מי שקורא בַּדָּבָר הזה, אבא, בטוח שאלה העובדות.
- יונה: מי קורא בו? מי יקרא בו?
- נטע: מה קורה לך, גורי? פתאום אתה לא מאמין לאבא שלך?
- גיורא: אני מאמין לו, אבל כל מי שיקרא בדוקטורט הזה...
- אביגדור: לו המנוול הזה טרח לחפש, הוא היה מוצא את המתים האלה חיים במחנות הפליטים בירדן.
- יונה: למה אתה מספר לו את זה? כדי שהוא ייסע לחפש?
- אביגדור: כדי שיידע מה קרה שם. איך נלחמנו. איך שרדנו. איך זכינו בחיים שלנו כאן. **(לגיורא)** ואז אולי תבין סוף-סוף שאחרי מלחמות כאלה אנחנו צריכים לשנס מותניים, לשקם את עצמנו, לבנות בתים, להקים משפחות, להוליד ילדים.
- יונה: אחרי כל מה שעברת, גורי, אתה לא יכול לבזבז את החיים שלך על שטויות כאלה.
- גיורא: אני מבזבז את החיים שלי על שטויות? מהרגע שהתעוררתי בבית החולים אני מנסה לחיות אותם הכי טוב.
- נטע: אנחנו יודעים שאתה מנסה לחיות הכי טוב...
- גיורא: **(לאביגדור)** ואם אני שותק כשמעלילים עליך עלילה כזאת, כנראה שהיא לא כל כך נוראה בעיניי. **(חשכה)**

6. אוקטובר 1995. גיורא בדירתו בחיפה וסמיה בדירתה בלונדון. הם מתכתבים באמצעות מחשבים וקוראים בקול רם את ההתכתבות.

- גיורא: חדשות טובות, סמיה. השב"כ מוכן לתת לך אישור כניסה לשבועיים. את צריכה להתחייב לא לעסוק כאן בפעילות פוליטית בשבועיים האלה.
- סמיה: בסדר גמור. תודה.
- גיורא: אני מצרף את המכתב שלהם בנספח. חתמי עליו והחזירי לי. אני מקווה לקבל את האישור בתוך יום-יומיים.
- סמיה: אני באמת מודה לך.
- גיורא: הודיעי לי מתי את מגיעה, ואני אחכה לך בשדה התעופה.
- סמיה: אתה לא צריך. עזמי יחכה לי. הוא רוצה לדבר איתי לפני שאני פוגשת את אבא שלי.
- גיורא: בסדר גמור. אני מקווה שנצליח להיפגש למחרת.
- סמיה: תן לי עוד יום-יומיים. לא ראיתי את אבא שלי כבר שבע שנים. אני מוכרחה לבלות קצת עם עזמי והילדים שלו.
- גיורא: את בטוחה שאת רוצה להיפגש איתי?
- סמיה: אני רוצה מאד.
- גיורא: נראה לי שאת מהססת. למה? אחרי שעזבת את הארץ, ניסיתי להתקשר אליך כמה פעמים. עד שעזמי אמר לי שאת לא רוצה לדבר איתי.
- סמיה: עכשיו זה כבר לא משנה.
- גיורא: זה משנה מאד.

- סמיה: אתה הבטחת שתצטרף אלי. ידעת שאני מחכה לך.
 גיורא: ידעתי. ואת ידעת כמה אני רוצה להצטרף אליך. אבל כמה שבועות אחרי שעזבת, אבא שלי נהרג בתאונת הדרכים המטומטמת הזאת. היינו המומים. אימא שלי עדיין בדיכאון. אני הייתי חייב לנהל את החברה...
 סמיה: עזמי כתב לי שהוא התאבד. לא? זה מה שאמרה המשטרה...
 גיורא: זאת הייתה תאונה. הוא איבד שליטה בירידה לטנטור, והמכונית שלו התדרדרה...
 סמיה: הוא עשה את זה בדרך לטנטור?
 גיורא: אדם כמוהו לא עושה דבר כזה. אבל אחרי שזה קרה, כבר לא יכולתי לעבוד איתך על הספר שרצינו לכתוב. לא יכולתי להאשים אותו בפשעים כאלה, כשהוא לא יכול יותר להגן על עצמו.
 סמיה: לא עניתי למכתבים שלך כי התחתנת.

7. אביב 1988. אותו לילה. ביתם של אברהם וסמיה. נכנסים אברהם, סמיה ועזמי.

- עזמי: את עמדת מולו ואמרת לו שאבא שלו רוצח?!
- סמיה: אמרתי לו מה שאני יודעת.
- עזמי: בשביל מה? כשאני אבוא אליהם מחר לבקש סליחה, הם לא יפתחו לי את הדלת. הוא רוצח?! אנחנו כמעט רצחנו אותו. רק בגלל שיש לו לב גדול אנחנו לא בכלא.
- אברהם: ידעתי מיהו לפני עשר שנים. ביום שהוא נכנס למסעדה.
- עזמי: ידעת מיהו ונתת לו לאכול?
- אברהם: מה יכולתי לעשות? ללכת למשטרה? לבית משפט?
- עזמי: למה לא סיפרת לנו?
- סמיה: מה זה משנה? אם הוא חושב שזה הוא, צריך לבדוק.
- עזמי: בשביל מה? לא מספיק הצרות של האינתיפאדה? השוטרים שרואים אותך בהפגנות, באים בטענות אליי. ברגע שאת מתחילה לבדוק מה קרה בטנטור, אני אצטרך לסגור את המסעדה.
- סמיה: אל תהיה פחדן, עזמי.
- עזמי: נכון. אני פחדן. אבל בגלל שאני פחדן, את לא היית רעבה אפילו יום אחד בחיים שלך. בגלל שאני פחדן, אז כל שנה קיבלת בגדים חדשים לבית ספר וילקוט וספרים. ובכל יום הייתה בילקוט שלך פיתה עם חביתה. בגלל שאני פחדן יכולת ללמוד עשר שנים באוניברסיטה כמו נסיכה. האחים האמיצים שלך, שברחו לאמריקה, לא שלחו לך אפילו דולר קרוע בשביל תחתונים. אז אל תזלזלי בי ובפחד שלי.
- סמיה: אף אחד לא מזלזל בך, מלבדך. מגיע לך לדעת מי רצח את המשפחה שלנו.
- עזמי: את בטוחה שרצחו אותם?
- אברהם: רצחו אותם, יה אבן אל כלב.
- עזמי: מי ראה שרוצחים אותם, יאָאָא? אתה יודע שהם ברחו.
- סמיה: (בלעג) סתם ככה קמו יום אחד וברחו.
- עזמי: כמו בחיפה, ביפו, בעכו, בטבריה, בצפת.

סמיה: ויתרו על הבתים, על החנויות, על השדות, על הכבשים והעיזים. בטח נמאס להם לחיות כאן.

שתיקה. אברהים נפגע.

סמיה: בוא, אני אקח אותך לישון, אבא.
 אברהים: **(לעזמי)** אני ראיתי שרוצחים אותם. אני. בעיניים האלה. למי יכולתי להגיד? יומיים שלמים התחבאתי שם בין הבתים ההרוסים. אחר כך ברחתי הנה לחיפה. גם כאן הסתובבו חיילים ברחובות. ירו בכל מי שחזר. בכל מי שרצה רק לקחת משהו מהבית שלו. בימים התחבאתי מתחת לרצפה במחסן בשוק. בלילות הייתי יוצא לחטט בפחי הזבל. אתה אפילו לא יודע מה זה פחד כזה. אתה לא יודע מה זה שאין לך שום דבר. שאין לך אף אחד בעולם. שאתה כלום. מישו מצביע עליך ברחוב, ויורים בך. **(בכעס)** הגיע הזמן שתדעו למה לא סיפרתי לכם. כי לא רציתי שגם אתם תפחדו ככה. אז עכשיו שאבא שלו יפחד ממני.
 עזמי: **(בכעס)** אבא שלו יפחד ממישהו?
 אברהים: הייתי צריך לדקור אותו ביום שהוא נכנס למסעדה. אבל לא היה לי אומץ. אתמול הייתי צריך לתקוע את הסכין הזה בלב שלו.

אברהים כמעט כושל, אך מתעשת, משתמש מידי סמיה שמנסה לעזור לו, ויוצא.

סמיה: אתה יכול ללכת. הוא יהיה בסדר. **(עזמי שותק)** אני נוסעת בסוף הסמסטר. תצטרך לטפל בו לבדך. דִּבֵּר עם קאולה. יכול להיות שתצטרכו לקחת אותו אליכם.
 עזמי: אני לא צריך לבקש ממנה רשות.
 סמיה: מה קרה? היא זרקה אותך מהבית?
 עזמי: ביקשתי מהילדים שיבואו לעזור לי אחרי בית ספר. והיא פתחה עליי ג'ורה. אם הם לא יעשו שיעורים, הם ימכרו חומס כל החיים שלהם. **(שתיקה)**
 אני לא מבין מה פתאום את נוסעת. ממה את בורחת?
 סמיה: אני לא בורחת. אבל אני לא מסוגלת לעשות כאן הרבה. אפילו לא שביתת מסחר קטנה בחיפה, כדי שחיילים יפסיקו להרוג ילדים בגדה. באירופה אפשר להפעיל לחץ פוליטי בשביל מדינה. באירופה גם אפשר לדבר על מה שקרה ב-48. על האפליה שלנו כאן. על הקיפוח... **(מושיטה לו ספר בערבית)** קח, תקרא. זה על טנטור.
 עזמי: **(מתבונן בספר)** את מאמינה לספר שיצא בדמשק?
 סמיה: **(נותנת לו ספר נוסף)** זה יצא בשכם.
 עזמי: **(דוחה אותו)** אלה שקרנים עוד יותר גדולים. כשאני שומע את החדשות שלהם ברדיו, אני מתבייש. תראי מה יצא מהסיפורים על הטבח בדיר יאסין. בטח שהיהודים הרגו שם. בדיוק מאה ושבעה איש. אז למה לספר שהרגו שלוש מאות? למה לספר שאנסו נשים קרות וילדות? בגלל הסיפורים האלה ברחו אחר כך מכל הארץ.
 סמיה: דווקא בגלל זה צריך לברר את האמת על טנטור.

עזמי: בטנטור אכלנו הרבה חרא. הם גירשו את אבא מהבית שלו. גירשו את כל המשפחה שלו מן הארץ. כמה מהם גם הרגו. אבל אני כאן, ואני אתקע את הרגליים עמוק באדמה, ואני אבשל במסעדה שלי עד שנקבל כל מה שמגיע לנו. הכל. גם מדינה. והאינתיפאדה שלך מרחיקה את היום הזה. מגיע לך הרבה יותר ממה שתקבל אם תמשיך לבשל... (חשכה) סמיה:

8. אותו לילה. בית גיורא ונטע. גיורא על הספה. החוברת שקיבל מסמיה עדיין בידיו.

נטע: אני עובדת בשבילו שלוש שנים, גיורא. הוא סומך עליי.
גיורא: אבל למה דווקא עכשיו? את עדיין חדשה בחברה. לא?
נטע: עכשיו הסמנכ"ל פרש.
גיורא: לא יכול להיות שגם העגילים האלה הם שוחד?

היא מסירה את העגילים מאוזניה.

נטע: אבא שלך לא נותן שוחד, גורי. הוא יודע שלנדיבות יש תמורה יותר גדולה.
גיורא: הוא אף פעם לא ביקש ממך לזרז אותי להתחיל לעבוד אצלו?
נטע: מתי הייתי צריכה לזרז אותך? תמיד רצית. חיכית לסוף הניתוחים.
גיורא: יש לי עוד אחד בחודש הבא.
נטע: אני יודעת.
גיורא: סיכמנו שאני מצטרף לחברה בסוף הסמסטר. למה הוא מאיץ בי כל כך?
הוא יודע שתמיד רציתי לנהל אותה. לבנות שכונות, בתי ספר, בתי חולים.
אני אף פעם לא אצליח לעשות דברים גדולים כאלה באוניברסיטה.
נטע: הוא מאיץ בכך כי הוא רוצה לעזור לך להחליף אותו.
גיורא: או שהוא רוצה להיות בטוח שאחרי הפציעה הארורה הזאת אני בכלל יכול להחליף אותו. הוא מרגיש די אשם...
נטע: על הפציעה שלך?
גיורא: כל בוקר בדרך לבית הספר שמענו ממנו מה עושים כשפורצת מלחמה.
נטע: אתה טלפנת אליו מלונדון כשפרצה המלחמה. אתה אמרת שאתה לא נשאר שם כשהפלוגה שלך בלבנון. אתה ביקשת שיחכה לך בשדה התעופה.
גיורא: טלפנתי אליו כדי שייגיד לי להישאר שם. (היא שותקת) יכול להיות שאצטרך לעשות עוד ניתוח בסתיו. אולי כדאי לחכות עם כל זה עד סוף השנה.
נטע: עד סוף השנה?
גיורא: אני צריך להיות יותר מוכן. אין לי את התקיפות שלו, נטע. אין לי את הערמומיות שלו.
נטע: אתה תנהל את החברה בדרך שלך. (שתיקה) אז אתה רוצה לדחות גם את החתונה? לאימא שלי אין עוד הרבה זמן. ומה עם הבית? לא נקנה אותו?
גיורא: אני מנסה להבין איך אני שורד לידו. איך אני מנהל את החברה מבלי שהוא מקבל החלטות מאחורי הגב שלי. בדיוק כפי שהוא החליט על החתונה שלנו. בדיוק כפי שהוא החליט להכיר לי אותך.

נטע: הוא הכיר אותי לך כי אני ביקשתי ממנו. כי ראיתי איך אתה נלחם לקום מכיסא הגלגלים. כי ראיתי איך יומיים אחרי ניתוח אתה חוזר לעבודה. כי ראיתי אותך עומד עם קב אחד ומשחק פינג פונג.

שתיקה. הוא קם ומתקרב אליה. היא מסבֶה את פניה. הוא נוקש בקביים על הרצפה, ומצליח לעשות מספר צעדי ריקוד, המסתיימים בקידה. היא מתרככת.

גיורא: אני מצטער. אני כבר לא יודע מה אני אומר. אני צריך את העזרה שלך כדי לעמוד מולו.

נטע: אני נותנת לך את כל העזרה שאני יכולה.

גיורא: אני יודע. בלעדייך הייתי נשאר באוניברסיטה כל החיים שלי.

נטע: הגיע הזמן לרוץ קדימה.

גיורא: אני יודע. בינתיים בואי נלך לישון. בבוקר אני אבוא איתך למלון לבחור תפריט. בצהריים אני אעזור לך למדוד שמלה. בערב נקנה את הבית הזה שאין בו מדרגות, ואפשר להגיע עם המכונית עד הדלת.

נטע: גם אתה מנסה לשחד אותי?

גיורא: את יודעת שאני אוהב אותך מספיק כדי לא לעשות דבר כזה.

נטע: לולא היית מהסס כל כך, כבר היה לנו ילד בן שנה.

גיורא: אני אשמח מאוד אם תהיה לך בטן קטנה בחתונה.

נטע: ובבוקר למחרת תתחרט על זה?

גיורא: אני אף פעם לא אתחרט...

הוא מחבק אותה. היא נענית לו.

נטע: ומחר בבוקר אתה מודיע לאוניברסיטה שאתה מתפטר.

גיורא: בסדר. (מנשק אותה)

נטע: ובשבוע הבא הנהלה תאשר את המינוי שלך.

גיורא: בסדר.

נטע: ואתה מתחיל לבוא כל שבוע לשיבת הנהלה.

לפתע הוא מתנתק ממנה.

גיורא: יכול להיות שאני שומע את הקול שלו בוקע מפיד? זה מה שהוא אמר לך להגיד לי?

נטע: עזוב את זה עכשיו.

גיורא: תראי כמה לחץ הוא מפעיל עליי. מאז מה שקרה במסעדה הוא לא מפסיק לדבר על החתונה שלנו. אולי בכל זאת הוא מנסה להסיח את דעתי ממה שהו.

נטע: ממה?

גיורא: אנחנו כבר לא כל כך תמימים, נטע. אולי דברים כאלה בכל זאת התרחשו. לא רק בדיר יאסין.

נטע: השתגעת? זה מה שאתה חושב על אבא שלך? אל תכריח אותי לחשוך

שאתה מחטט פתאום בפרשה הזאת כדי לדחות את החתונה.

הוא מתיישב על הספה ונוטל את החוברת.

- ג'ורא: ההיסטוריון הזה גבה עדויות בחמישה מחנות פליטים.
 נטע: אם אתה רוצה לדעת מה קרה שם, אתה צריך לשאול את אבא שלך.
 ג'ורא: אני לא בטוח שהוא רוצה שאדע. (קם ונוטל את קביו) אני מוכרח לדבר עם אברהם.
 נטע: אברהם כמעט הרג אותו אתמול.
 ג'ורא: אני רוצה לדעת למה.
 נטע: עכשיו? ביום שאנחנו סוף-סוף קובעים תאריך לחתונה אתה הולך אליה?
 ג'ורא: אני הולך אל אבא שלה, נטע.
 נטע: מה כל כך דחוף? אתה מכיר את אבא שלך. הוא לא יעשה דבר כזה. אולי קרה לו שם משהו דומה למה שקרה לך בלבנון.
 ג'ורא: אני מקווה.
 נטע: חכה עד הבוקר. תפגוש אותה באוניברסיטה. אתה ממילא פוגש אותה שם יום-יום. אתה אוכל איתה. מדבר איתה, אני לא יודעת על מה. זה לא יכול להימשך ככה... (הוא פונה לצאת)
 ג'ורא: אני נפגש איתה כי אנחנו מלמדים באותה מחלקה. זה ייגמר בסוף הסמסטר.
 נטע: זה חייב להיגמר עכשיו.
 ג'ורא: אני אשב איתו רק עשר דקות, נטע... (יוצא)

9. בית אברהם וסמיה. שתיים עשרה ורבע בלילה. ג'ורא ועזמי נכנסים. עזמי, שפתח לג'ורא את הדלת, לובש חלוק ישן של אביו.

- ג'ורא: מצטער שהערתי אותך.
 עזמי: דווקא טוב שהערתי. אשתי בטח דואגת. מה השעה?
 ג'ורא: שתיים עשרה ורבע.
 עזמי: שתיים עשרה ורבע?! מה אתה עושה כאן בשתיים עשרה ורבע?
 ג'ורא: אני מוכרח לדבר רגע עם אבא שלך.
 עזמי: בשתיים עשרה ורבע?
 ג'ורא: אני מקווה שהוא לא הלך לישון.
 עזמי: קרה משהו? (בחשש) מה קרה?
 ג'ורא: בעניין טנטור. אני מוכרח לדעת מה קרה שם. שאלתי את אבא שלי. הוא מכחיש הכול.
 עזמי: אתה יכול לישון בשקט. הוא צודק. אני לא בטוח שהיה שם בכלל משהו.
 ג'ורא: למה אתה לא בטוח?
 עזמי: כי גם אבא שלי לא בטוח. אחרי כל כך הרבה שנים הוא לא זוכר כלום.
 ג'ורא: הוא לא זוכר אם הוא היה שם. הוא לא זוכר מי מת שם. מי ברח משם. לאן ברח. כל הסיפור הזה תלוי על נוצה של ציפור.
 ג'ורא: הייתי שמח לשמוע את זה ממנו.
 עזמי: אתה רוצה שאני אעיר אותו בשתיים עשרה ורבע בלילה? בוא אלינו בבוקר עם אבא שלך והוא יגיד את זה. נעשה סולחה On the house.
 ג'ורא: אוכל טוב. קפה טוב. לילה טוב.

גיורא מהסס רגע. נכנסת סמיה, לבושה בפיג'מה.

סמיה: חכה. אבא שלי סיפר לי היום עוד כמה דברים.
 עזמי: רק רגע, סמיה. מה את עושה כאן בכלל?
 סמיה: אני גרה כאן.
 עזמי: אז קודם כל תשימי על עצמך משהו. (מניח עליה את חלוקו ופונה אל גיורא) דחילק, גיורא. כבר עוד מעט שתיים עשרה וחצי. (לסמיה) את יודעת מה יגידו מחר בכל העיר, אם מישוהו ראה אותו נכנס אלייך עכשיו.
 סמיה: אם זה לא מוצא חן בעיניך, אתה יכול ללכת.
 עזמי: את לא תגידי לי ללכת.
 סמיה: זה הבית שלי, עזמי.
 עזמי: זה הבית שלך בגלל שאני ויתרתי לך עליו.

נכנס אברהם שלא הצליח להירדם. תחילה הוא אינו מבחין בגיורא.

אברהם: כל החיים שלכם הייתם עיוורים. לא ראיתם את הפחד שלי, ומה זה לנצח אותו. מה זה לקום כל בוקר ולהגיד גירשו אותי מהבית והרגו לי את המשפחה, אבל אני חי. אני לוקח אישה. אני מוליד ילדים. אפילו שגם אותם יכולים לגרש ולהרוג. אתם לא יודעים כמה כוח בזבזתי על זה, עד שלא נשאר לי כוח להיות בן אדם. והילדים רואים, קמים יום אחד ונוסעים לאמריקה, ולא באים יותר לבקר. אפילו להלוויה של אימא שלהם. מתחתנים שם עם בחורות שאנחנו לא יודעים מאיפה באו, והילדים שלהם לא מדברים מילה אחת בערבית. אף פעם לא שמעו מי היינו ומה קרה לנו. אתם לא יודעים כמה כוח צריך בשביל ללכת לשם אחרי הגשם ולראות עצמות בין האבנים. אולי של אבא. אולי של אח. ארבעים שנה שמרתי עליהן כמו על העיניים שלי... (בכאב) אנחנו לא נשכח מה היהודים האלה עשו לנו, ואנחנו לא ניתן גם להם לשכוח... (מגלה את גיורא) גיורא? מה? אבא שלך...?
 עזמי: אבא שלו בסדר גמור.
 אברהם: (לגיורא) זה באמת ככה?
 גיורא: כן. הוא בבית.
 עזמי: כשהוא יהיה בריא, הוא יבוא אלינו לעשות סולחה.
 סמיה: שב. אני אביא לך מים.
 עזמי: בשביל מה יצאת מהמיטה? כבר שתיים עשרה וחצי.
 אברהם: תעשו לאורח קפה!

סמיה פונה למטבח להכין קפה.

גיורא: דיברתי עם אבא שלי, אברהם. הוא לא זוכר הרבה ממה שקרה בטנטור. אתה זוכר? נהרגו שם אנשים? כמה? תוך כדי הקרב? אחרי הקרב? הם היו חמושים?
 אברהם: אני לא יודע בדיוק כמה. יש כאלה אומרים ש...

עזמי: **(לגיורא) אתה רואה? (לאַברֶהים) יאללה, בוא לישון.**
 גיורא: אתה זוכר את השמות שלהם?
 אַברֶהים: בטח זוכר.
 סמיה: **(חוזרת) היום סיפרת לי עוד כמה דברים, אבא.**
 עזמי: **האלאס!**
 סמיה: סיפרת שהתחבאת על הגג וראית איך העמידו אותם בשורות וירו בהם.
 עזמי: סיפרת שהכריחו אותך לחפור להם בור...
 גיורא: אני לא שמעתי אותו מספר את זה.
 אַברֶהים: אבא שלי היה שם? גם הוא ירה? איך אתה יודע שזה הוא?
 עזמי: זה אותו הקול. אותם העיניים. היה לו כובע גדול. מעור. ורובה קטן שיורה מהר.
 גיורא: **(סבלנותו פקעה) דחילק, יאבא. בוא למיטה שלך.**
 אַברֶהים: תגיד לאבא שלך שאני לא רוצה שיישפך עוד דם על האדמה. אני רוצה שייתן לי לשים את העצמות האלה מתחת לַאָבֶן. בשביל שהגשם לא ייקח אותן לים. ועל האבן נכתוב את השמות של המתים, שלא נשכח אותם ואיך הם מתו.

עזמי אוֹחַז בזרועו ושניהם יוצאים.

גיורא: לאבא שלי היה כובע גדול מעור. היה לו גם טומיגן. **(שתיקה)** כנראה שאבא שלך בכל זאת זוכר אותו. **(שתיקה)** אני מוכרח למצוא עוד מישהו שהיה שם. מישהו מהחיילים שלו. אולי מישהו מהקרובים שלכם...

סמיה מתקרבת אליו ונוטלת את ידו. עזמי נכנס, רואה את השניים ונדהם.

סמיה: מה אתה מסתכל ככה? לא קרה שום דבר.
 עזמי: בטח לא קרה שום דבר. כלב נבח וברח. זה הכול. לילה טוב.
 גיורא: אני רוצה לשאול את אבא שלך עוד משהו, עזמי.
 עזמי: אבא שלי ישן. כבר אמרתי לו לילה טוב.
 גיורא: הוא בטח מכיר אנשים שהיו שם. אני צריך כמה שמות.
 עזמי: הוא לא מכיר אף אחד. לילה טוב.
 גיורא: **(לסמיה) נדבר מחר במשרד.**
 עזמי: ואין יותר גם על מה לדבר. אף אחד לא אמר שום דבר ואף אחד לא יאמר שום דבר. לילה טוב.
 גיורא: לילה טוב.

גיורא יוצא. סמיה פונה לחזור לחדר השינה שלה. עזמי עוצר בעדה.

עזמי: איפה את חושבת את חיה? נשבעת לי שכבר אין ביניכם כלום.
 סמיה: זה לא עניינך, עזמי.
 עזמי: את לא תראי אותו יותר ולא תדברי איתו. בן זונה. כשהוא שכב בבית חולים, ישבתי כל יום ליד המיטה שלו. טיילתי איתו בכיסא גלגלים על החוף, גם אחרי שהוא סיפר לי על הזקנים והילדים שהוא הרג בלבנון. כל

שנה אני עומד לידו באזכרה של אחיו עם פיפה על הראש. עכשיו אני
מסתובב לרגע, והוא תוקע לי סכין בגב.
לא קרה שום דבר, עזמי. סמיה:
מלבד מה שראיתי בעיניים שלי. אם את רוצה כל כך לנסוע לחוץ לארץ,
אז כדאי שתיסעי כבר עכשיו. עוד פעם אחת אני תופס אותך איתו, אני
שובר לך את כל העצמות. וגם לו. עזמי:

10. אחר הצהריים. דירתם של גיורא ונטע. גיורא יושב ליד השולחן. נכנסת נטע.

נטע: אבא שלך בדרך הנה. הוא שמע שאתה מנסה לדבר עם החיילים שלו.
גיורא: הוא יכול להירגע. הם הכחישו הכול. "נהרגו שם ארבע עשר משלנו
ועשרים משלהם. כולם במהלך הקרב".
נטע: אני בצד שלך, גיורא. אני מוכנה לספר לך כל מה ששמעתי ממנו. אני
מוכנה לחפש איתך עוד חיילים שלו. אני מוכנה ללכת איתך אל אבא שלה.
אבל דבר אחד חייב להיות ברור...
גיורא: זה ברור לגמרי. אנחנו מתחתנים, קונים בית, מולידים ילדים.
נטע: אני רוצה להיות בטוחה.
גיורא: את יודעת כמה אני אוהב אותך. כמה אני חייב לך...

מחבק אותה. נשמע צלצול פעמון הדלת. נכנסים אביגדור ויונה. כתפו של אביגדור עדיין חבושה. ידו במתלה. גם כאביו עדיין לא פגו.

יונה: אנחנו רוצים לעשות לדבר הזה סוף, גורי. אתה לא מחפש חיילים של אבא.
לא מטלפן אליהם ולא נפגש איתם. אין לנו מה להסתיר. אבא לא חטא ולא
פשע. אני לא רוצה לשכור עורכי דין ולנהל משפטים. ודאי לא נגדך.
גיורא: גם אני לא רוצה.
יונה: אז תסתפק במה שאבא סיפר לך.
גיורא: הוא לא סיפר הרבה. גם את לא סיפרת.
יונה: כי אין מה לספר. הכול שמועות. ברגע שתתחיל לשאול, יצוצו עוד
שמועות. הכתף שלו התנפחה. יש לו חום. במקום ללכת לרופא אנחנו
צריכים לבוא אליך ולהתחנן שתאמין לנו?
גיורא: זה נכון? (אביגדור לא עונה)
יונה: הייתי שם. טיפלתי בפצועים. ראיתי את ההרוגים. אבא שלך היה ניצול. לא
רוצח.
גיורא: זה לא רק אברהים. זה גם הדוקטורט.
יונה: המנוול שכתב אותו, לא ניסה אפילו להקשיב לאבא. זאת הייתה מלחמה
צודקת, גורי. לא יכולה להיות צודקת ממנה.
גיורא: אברהים זוכר את הטומיגן שלך ואת כובע העור.
יונה: אבא לא מכחיש שהוא היה שם.
גיורא: אז אולי יש משהו גם בדברים האחרים שהוא זוכר.
יונה: אתה מאמין לו יותר מאשר לנו?

- גיורא: אני רוצה להאמין לכם, רק תגידו לי כמה באמת נהרגו שם. גם את יודעת.
למה את מתחמקת? על מה את מחפה?
אמרנו לך כמה נהרגו. יונה:
- גיורא: **(לאביגדור)** זה לא סוד, אבא, שבעשר השנים האחרונות עזרת למשפחה של אֶפְרָהִים...
- יונה: **(קוטעת אותו)** אנחנו בני אדם, גורי. אתה עסוק בפצעים שלך, ואתה לא רואה שגם מתחת לעור שלנו יש פצעים. יומיים לפני הקרב ההוא איבדנו עשרים ושניים חיילים מול הצבא העיראקי. **(גרונה נחנק)** ואודי שנשרף חי בטנק שלו. ואתה, שבקושי ניצלת... הוא בטח יוצא מדעתו עכשיו.
- גיורא: הוא יוצא מדעתו כי את משתמשת בו.
- יונה: **(בכעס)** בשבוע הבא אנחנו מניחים אבן פינה לזכרו. אתה תעמוד איתנו, ותיתן לו את הכבוד המגיע לו.
- גיורא: די, אימא!
- יונה: אנחנו יכולים לחשוק שיניים ולהניח לך לחטט בפצעים שלנו, אבל אחרי שתדבר עם מי שתרצה, ואחרי שתגלה שטעית, תבוא אלינו לבקש סליחה. ואני לא יודעת אם נוכל לסלוח. אז תדע מה אבא עשה. אז לא תצטרך עוד להאמין לנו. ואם אתה לא מאמין לנו, אין לנו מה לעשות כאן.
- אביגדור: **(קם)** אני חושב שהגיע הזמן להפסיק את המשחק הזה.
- יונה: שב, אביגדור.
- אביגדור: לא תיארתי לעצמי שתחפש חיילים שלי.
- יונה: אני מדברת איתו.
- אביגדור: אבל אם כבר הגענו לידי כך, אני מעדיף שתשמע את זה ממני.
- יונה: אני מבקשת שלא תתערב.
- אביגדור: חשבתי שברגע שנבנה שם, נקבור את הפרשה הזאת לנצח.
- גיורא: הייתה פרשה?
- אביגדור: דווקא לך ולאודי רציתי לספר עליה. ניסיתי כמה פעמים. כשחשבתי שאתם יכולים להבין, לקחתי אתכם לאנדרטה שבניתי שם לחיילים שלי...
- גיורא: סֵפֶר!
- יונה: הוא כבר סיפר!
- אביגדור: הרגנו. לא מאתיים ועשרים כמו שהערבים אומרים. גם לא מאה וחמישים כמו שדיווח הצלב האדום. אנחנו קברנו שבעים. עוד כמה פצועים מתו כנראה בדרך לטול כרם. כולם נפגעו תוך כדי קרב. כשהגיעו המשאיות, קמו שני חמומי מוח וניסו למנוע מהאחרים לעלות. אחד מהם זרק רימון שהסתיר בחולצה. ארבעה חיילים שלי נהרגו. בני עשרים. חודש לפני כן ירדו מהאונייה. שרידים אחרונים מהמחנות. **(מתעשת)** ואז ירינו בשני המנוולים האלה. והערבים התחילו לצעוק. לזרוק אבנים. אלף חמש מאות איש הקיפו אותנו. לא היה חילון. לא הייתה תגבורת. המשכנו לירות עד שהם נרגעו. לולא המשכנו, הם היו גומרים אותנו ונשארים בכפר. ואז גם בכפרים אחרים היו נשארים. והמלחמה הייתה נמשכת. עד היום. לא עשרות היו נהרגים. גם לא עשרות אלפים. מאות אלפים. גם מאיתנו. גם מהם. ככה היה יותר טוב? ענה לי. ככה היית טופח לי על השכם ואומר שאני אדם הגון? **(גיורא שותק)** שבוע אחרי הקרב הגיע קצין בודק מטעם הרמטכ"ל. גם הוא קבע שהכול התרחש תוך כדי הקרב. הכול. **(גיורא)**

- שותק)** אני מודה. גירשנו. פחדנו שהם ישתפו פעולה עם העיראקים והירדנים שפלשו שבוע לפני כן. **(שתיקה)** עכשיו אתה יודע, ועכשיו תחייה עם זה. בלי צביעות. בלי התחסדות. אני חי עם זה יום-יום. עבדתי בפרך כדי להיות בטוח שלא גירשנו סתם ולא הרגנו סתם. שההרג והגירוש אפשו לנו לחיות. להשתקם. לבנות. גם לאלה מהם שנשארו כאן. לכן תמיד עזרתי להם. אחרי שאודי נפל, הכפלתי את התרומות. **(שתיקה)** עכשיו אתה יכול ללכת לבדוק. תשאל את מי שתראה. אם תגלה ששפכתי דם לחינם, שגירשתי לחינם, אשלם את המחיר. עד טיפת הדם האחרונה. למרות שכבר שילמתי. ואתה יודע כמה שילמתי. אבל אם תגלה שצדקתי, שעשיתי מה שצריך, מה שכולם ציפו ממני. אז אני מקווה ש...
- גיאורא: אני לא מבין. הרגתם שבעים איש כדי להרגיע את האחרים?! איך יכולתם? הידיים שלכם לא רעדו? היו שם זקנים, נשים, ילדים. הם לא היו חמושים. ראיתם אותם נופלים. למה לא יריתם באוויר? ברגליים?
- אביגדור: ודאי שירינו באוויר. ודאי שירינו ברגליים.
- גיאורא: גם אני עמדתי כמה פעמים מול המון מתפרע. שבעים איש לא נהרגים בכדורים תועים.
- יונה: הוא צרח על החיילים. הוא ניסה לעצור אותם.
- גיאורא: אני לא מאמין לכם.
- יונה: **(בכעס)** אתה לא תאשים אותנו בשום פשע, גיאורא. אם היינו אשמים במשהו, כבר שילמנו די והותר. כולנו. גם אתה. אותך אף אחד לא האשים. למרות שגם אתה הרגת.
- גיאורא: אני השלכתי רימון לתוך בית שהיו בו מחבלים. תוך כדי קרב. לא יכולתי לדעת שגם נשים וילדים מסתתרים שם!
- נטע: **(לאביגדור ויונה)** אני חושבת שכדאי שתצאו.
- יונה: זה לא שונה בהרבה ממה שאנחנו עשינו.
- נטע: **(בתקיפות)** אל תגידו יותר שוב דבר. צאו מכאן לפני שאתם משכנעים אותו שגם הוא ביצע פשע. אתם יודעים שזה לא נכון...

לפתע חולפת במוחו של גיאורא מחשבה מבעיתה.

- גיאורא: פתאום אני רואה את הקשר. עכשיו אני מבין למה זה קרה.
- יונה: מה קרה?
- גיאורא: **(מצביע על רגליו)** זה לא קרה במקרה.
- אביגדור: מה לא קרה במקרה? זו מחשבה מטורפת, גיאורא. הלוואי והייתי נפצע במקומך...
- גיאורא: זה קרה בגלל מה שעשיתם שם.

אביגדור ויונה נדהמים. נטע ממהרת אל גיאורא ומחבקת אותו. חשכה. רעש הבולדוזרים נשמע ברקע.

11. אוקטובר 1995. גיורא בדירתו בחיפה וסמיה בדירתה בלונדון. הם מתכתבים באמצעות מחשבים וקוראים בקול רם את ההתכתבות.

- סמיה: היי גיורא. קיבלתי את אישור הכניסה לארץ. תודה רבה. אני אגיע מחר. דיברתי עם אבא שלי בטלפון. הוא בכה משמחה. הבטיח להמשיך לחיות. יופי. שמח מאד. אחרי שאבא שלי מת, הוא בא לנחם אותי. עם עזמי. מאז אני אוכל במסעדה שלהם כמעט כל יום שישי.
- גיורא: הוא תמיד אהב אותך.
- סמיה: דרך אגב, נשיא האוניברסיטה מסר לך דרישת שלום. הוא חושב שהאקלים הפוליטי עכשיו יותר נוח, והוא מבקש שתחזרי ללמד אצלנו. הוא ימליץ לבטל את האישום הפלילי נגדך.
- גיורא: לאישום הזה אין שום בסיס. המשטרה האשימה אותי בתמיכה בטרור רק כדי להשתיק אותי. אתה יודע שאני לא מוכנה לשתוק.
- סמיה: ראיתי כמה מן הראיונות האחרונים שלך. את יכולה לומר את הדברים האלה גם כאן.
- גיורא: אני לא אחיה בפחד שכל רגע עלולים לעצור אותי. המערכת המשפטית עדיין מספיק חזקה כדי להגן עליך.
- סמיה: אתה באמת מאמין שהיא מגנה על פלסטינאים? אתה לא רואה כמה צעירים נהרגו בשנה האחרונה בעזה, מבלי שאף אחד הורשע?
- גיורא: לכן את לא רוצה לפגוש אותי?
- סמיה: זה יותר מדי מסובך. אתה נשוי. יש לך ילדים.
- גיורא: התגרשתי לפני שנה. עזמי לא אמר לך?
- סמיה: התגרשת?!
- גיורא: נטע התחתנה איתי כדי לעזור לנו להתגבר על מה שקרה לאבא שלי. אבל גם כדי לקדם את הקריירה שלה בחברה.
- סמיה: לא היית חייב להסכים.
- גיורא: רציתי לתת לאימא שלי סיבה להמשיך לחיות.
- סמיה: עזמי לא סיפר לי שום דבר. שאלתי אותו כמה פעמים. היית צריך לכתוב לי.
- גיורא: הוא אמר לי שאת חיה עם היסטוריון מאוקספורד.
- סמיה: עזבתי אותו לפני יותר משנה.
- גיורא: באמת? חבל שלא ידעתי. אולי בכל זאת נדבר בטלפון? אני יכול להתקשר אליך עכשיו. מגיעה לנו עוד הזדמנות.
- סמיה: נדבר על זה כשניפגש.

12. אביב 1988. כעבור יומיים. בית אביגדור ויונה. בוקר. יונה בחדר האורחים. נכנסים גיורא ונטע. גיורא מחבק את יונה. נטע מחבקת אותה אחריו.

- גיורא: איך זה קרה?
- יונה: אחרי שהיינו אצלכם, החום שלו עלה. בלילה לקחתי אותו למיון.
- גיורא: מה היה לו?

- יונה: הסכין היה מזוהם. התפתחה דלקת. פתחו. ניקו. ותפרו שוב. בבוקר הוא ברח הביתה.
- נטע: למה לא התקשרת אלינו?
- יונה: הוא לא רצה שתדעו.
- גיורא: הוא יודע שאנחנו כאן?
- יונה: לא.
- נטע: לא היית צריכה לתת לו ללכת למשרד.
- יונה: הוא הלך כדי להישאר שפוי. הוא לא מסוגל לישון. הוא שותה. הוא מעשן. כדאי שרופא יבדוק אותו היום.
- גיורא: הוא לא צריך רופא, גורי. הוא צריך אותך. הוא אוהב אותך יותר מכל אדם אחר על פני האדמה. מאז שנולדת. הוא אפילו לא ניסה להסתיר את זה.
- יונה: אחרי שאודי נפל החיים שלו היו תלויים לגמרי בך...
- גיורא: די, אימא.
- יונה: רק אחר כך הוא הסתגר במשרד ובכה. כשנפצעת הוא ישב יום ולילה ליד המיטה שלך.
- גיורא: אני יודע.
- יונה: תמיד היית הילד שלו. המילה הראשונה שלך הייתה אבא. מאז לא הפסקת לאהוב אותו. תמיד על הכתפיים שלו. הולך איתו לים. משחק איתו. איך אתה יכול להכאיב לו ככה עכשיו?
- גיורא: אני אוהב אותו כמו תמיד, אימא.
- יונה: אז בואו אלינו הערב ותגיד לו שאתה מבין למה הוא עשה את זה, ושאינ שום קשר בין מה שהוא עשה למה שקרה לך. ובכך יסתיים הדיון. והוא לא צריך לדעת שאתה יודע שהוא אושפז.
- גיורא: אולי דווקא להפך. אולי גם הוא כבר לא יכול לחיות עם השקרים האלה.
- יונה: עם השקרים האלה חיינו יפה מאוד.

לפתע נכנס אביגדור. ידו במתלה. מסתכל בגיורא ונטע. לרגע נדמה שיתרחש נס, והוא ימהר אל גיורא ויחבק אותו. אך הנס לא מתרחש.

- אביגדור: **(ליונה)** מה הוא עושה כאן?
- יונה: הוא בא לדבר איתי.
- אביגדור: מאחורי הגב שלי?
- גיורא: אני רוצה לדבר גם איתך, אבא.
- אביגדור: **(ליונה)** אני לא מוכן שהוא ייכנס אל הבית הזה.
- יונה: הוא בא להתנצל, אביגדור.
- אביגדור: כשיצאתי הבוקר ראיתי על פניך שאת מחכה לו.
- יונה: **(בתקיפות)** הוא חשב על מה שסיפרת לו. הוא מבין למה זה קרה. הוא יודע שאין שום קשר בין מה שקרה שם למה שקרה לו. הפרשה הזאת נסגרת עכשיו ונחתמת. הוא חוזר להשתתף בשיבות ההנהלה בחברה.

אביגדור מבין מה התרחש מאחורי גבו.

- אביגדור: אני רואה שציפור קטנה לחשה לו שהייתי בבית חולים, והלב שלו נשבר.

- גיורא: בבקשה, אבא.
אביגדור: אני בריא לגמרי. אני לא זקוק לרחמים שלך.
גיורא: אני לא מציע רחמים. באתי לשמוע. באתי להבין.
אביגדור: לו רצית להבין, היית מקשיב לי. אבל אתה שמעת והרשעת, וכרכת חבל סביב הצוואר שלי.
גיורא: אני מצטער על מה שאמרתי, אבא.
יונה: תקשיב לו, אביגדור.
אביגדור: כבר שמעתי אותו. **(בתקיפות)** הבוקר נפגשתי עם ארבעה קצינים מהגדוד. הם מאשרים כל מילה שאמרתי. לאף אחד מהם לא היה צל של ספק. לא ביצענו שום פשע.
נטע: אם אתה חושב שהוא לא מבין, אז תסביר לו. לכן באנו. בכלל לא ידענו שהיית בבית חולים.
גיורא: נדמה לי שאני כבר מבין יותר טוב. קראתי את התוכנית של המטה הכללי. ראיתי את הפקודה לגרש את תושבי הכפרים שהתנגדו לכיבוש. אני מתאר לעצמי שזאת הייתה גם הפקודה של המח"ט.
אביגדור: אתה רוצה שאגיד שמילאתי פקודות? שאטיל את האחריות על המח"ט?
גיורא: אמרת שהדו"ח של הקצין הבודק מטעם הרמטכ"ל ניקה אתכם לגמרי. אני אשמח לראות אותו.
יונה: הוא יראה לך.
אביגדור: אמרתי לו מה כתוב בו.
גיורא: אני אשמח לראות גם את הדו"ח של הצלב האדום.
אביגדור: הדו"ח של הצלב האדום נכתב על-פי עדויות הערבים. איתנו הם אפילו לא דיברו.
גיורא: בסדר. תראה לי מה שאתה רוצה.
אביגדור: אתה לא רוצה לראות. אתה רוצה להאשים. אני אשם גם במה שקרה לך. בגללי נדחת למטוס הראשון שיצא מלונדון. בגללי הגעת ללבנון.
גיורא: אני לא מאשים אותך בשום דבר.
יונה: עזוב את זה עכשיו, אביגדור.
אביגדור: אתה נפצעת כי כשפרצת לבית בכפר הארור ההוא, וראית את הזקנים והילדים שנהרגו מן הרימון שלך, חטפת הלם, עזבת את החיילים שלך, ויצאת החוצה.
גיורא: אולי אפשר לא לדבר על זה עכשיו?
אביגדור: מאז שנפצעת אתה מדבר רק על זה.
גיורא: עכשיו אני מדבר על משהו אחר, אבא. הדוקטורט שהראיתי לך כבר נמצא בדפוס. בעוד כמה שבועות הוא ייצא לאור. כדאי שניַעֲרַךְ לך. כשהקרב הזה התרחש, כבר הייתה ממשלה. היה צבא. יש פרוטוקולים של הישיבות. יש העתקים של הפקודות שקיבלתם. צריך לפרסם אותם.
יונה: אף אחד לא כתב אז פרוטוקולים, גיורא.
גיורא: אל תדחה את הרעיון על הסף. למה אתה חייב להגן על הממשלה? על הרמטכ"ל? על המח"ט? אתה לא צריך לשאת באשמה כזאת לבדך.
אביגדור: אני לא נושא בשום אשמה!

יונה: במלחמה ההיא לא היו אשמים, גורי. הרגנו אזרחים. הרבה פחות משהם הרגו לנו. גירשנו כמה אלפים. היינו מופתעים מאוד כשמאות אלפים החלו לברוח.

גירא: אם לא תפרסם גרסה משלך, הפרשה הזאת תיזכר כמו הטבח בדיר יאסין.

אביגדור: זה בכלל לא דומה למה שקרה בדיר יאסין.

גירא: אז בוא נכתוב את זה יחד בספר.

יונה: בשביל מה? את מי זה ישרת?

גירא: זה לא רק כדי לנקות אותך, אבא. דווקא בגלל שנפצעת מוטלת עליי אחריות מסוימת לנסות להבין...

אביגדור: צא החוצה.

יונה: מספיק, אביגדור!

גירא: רק כשנברר מה קרה שם, נדע איך לחיות כאן היום.

אביגדור: צא החוצה מיד!

גירא: **(לנטע)** בואי נלך.

נטע: אני אצא עוד כמה דקות. חכה לי בבית.

גירא פונה לצאת. אך בסערת רוחו הוא מאבד את שיווי משקלו ונופל. נטע ויונה ממהרות אליו, ומסייעות לו לעמוד. גירא יוצא. אביגדור מצית סיגר.

אביגדור: אנחנו נלחמנו על החיים שלנו. והוא חושב שטבחנו כמו הרוצחים בדיר יאסין.

נטע: הוא לא אמר את זה.

אביגדור: הוא התכוון לזה.

נטע: לא נכון. הוא אוהב אותך. הוא יודע כמה הוא פגע בך. הוא מצטער על זה. הוא רוצה לבוא לישיבת הנהלה השבוע. הוא מקבל את הגרסה שלך. הוא רוצה לפרסם אותה בספר.

אביגדור: הוא רוצה לכתוב שזה היה טבח.

יונה: הוא לא יכתוב את זה.

נטע: אם אתם חושבים שלא צריך לכתוב ספר, אז נסו להסביר לו למה. הוא לא יתווכח איתכם.

יונה: ונקבור סוף-סוף את הפרשה הזאת.

אביגדור: אני אחשוב על זה.

נטע: אני צריכה תשובה עכשיו. **(בתקיפות)** המלחמה ההיא לא מעניינת אותי יותר. לא אכפת לי מי מת בה. לא אכפת לי איך הוא מת. לא אכפת לי מי אשם ומי לא. אני נלחמת עכשיו על החיים שלו. שהוא לא ייכנע. שהוא ירצה ילדים. שהוא יאמין שהוא יכול לגדל אותם.

אביגדור: אמרתי שאחשוב על זה.

נטע: אין לנו זמן, אביגדור. אם תִּדְחַק אותו אל הקיר, הוא יכתוב את הספר הזה בלעדיך. **(שתיקה)** אתה יודע כמה אני אוהבת אותו. אם תכריח אותו להתעמת איתך, אני אצטרך לעמוד לצידו. יהיה לי קשה מאד להמשיך לעבוד איתך.

יונה: אף אחד לא יכריח אותו להתעמת, נטע.

נטע: נבוא הנה מחר בערב. אני בטוחה שתדעו מה להגיד לו. **(יוצאת)**

יונה: אני לא חושבת שכדאי לחכות עד מחר בערב.
 אביגדור: שיכתוב את הספר שלו בעצמו. אך אחד לא יעז לפרסם אותו.
 יונה: אתה משחק באש, אביגדור. דַּבֵּר איתו עכשיו. לפני שהוא מסבך את כולנו.
 בסופו של דבר הוא יבין.
 אביגדור: הוא לא רוצה להבין. לא ראית? הוא ימחל לי רק אם אודה שמילאתי פקודות. רק אם אטיל את האחריות על אחרים. הוא לא מוכן לשקול את האפשרות שזה היה המעשה הנכון. שלא הייתה ברירה אחרת. לא ראית איך הוא נרתע ממני כשנכנסתי? הוא לא היה מוכן ללחוץ את היד שלי.
(חשכה)

13. אותו יום. אחר הצהריים. בית אַבְרָהִים וסמיה.

גיורא: נסה להיזכר, אַבְרָהִים. איפה ישנת באותו לילה בטנטור? בבית? על הגג?
 אַבְרָהִים: על הגג? על הגג יש רוח. מהים. **(צוחק)** כשהייתי ילד היינו עושים עפיונים. מניירות וסמרטוטים. והם היו עפים ברוח הזאת. ואז היינו עוזבים את החוט. פעם עזבתי עפיפון בלילה, ובבוקר מצאתי אותו בחנות שלנו, כאן בחיפה. **(צוחק)**
 גיורא: מתי התעוררת באותו יום? מה ראית?
 אַבְרָהִים: בחיפה הייתה לנו חנות בָּדִים על-יד הנמל. אלף מטר ועוד מחסן. היו באים אלינו מיפו, מרמלה, מלוד. אבא שלי היה סוחר גדול. עם בטן כמו הר. בצהרים היה ישן במחסן ונוחר.
 סמיה: יאבא...
 אַבְרָהִים: באותו לילה לא הלכנו לישון. ידענו שהם יבואו. היו איתם גם כמה יהודים שלפני המלחמה קנו בטנטור ירקות. הם הכירו את הדרך. הברווזים שמעו אותם והתחילו לגעגע. **(משתתק)** עכשיו גם הראש כואב.
 גיורא: **(לסמיה)** יש לי כדור.
 אַבְרָהִים: זה לא כאב בשביל כדור. **(שתיקה)** יִלְעָן דִּינָהוּ הראש הזה. שכבר יהיה ריק.
 גיורא: איפה היית כשהתחילו היריות, אַבְרָהִים?
 אַבְרָהִים: הייתי במגדל של המסגד. כשהם ראו את האש יוצאת מהרובה שלי, הם... **(משתתק)** יותר טוב שתבוא מחר.
 סמיה: גם אני רוצה לדעת, אבא.
 אַבְרָהִים: בשביל שהמתים יקומו לתחייה?
 סמיה: כדי שנדע מה קרה להם.
 אַבְרָהִים: **(בכאב)** אם הייתי יכול, הייתי מספר לך ביום שנולדת.

נכנס עזמי.

עזמי: **(לסמיה)** אמרתי לך שהוא לא בא הנה יותר. **(לגיורא)** קח את הרגליים שלך וצא החוצה.
 סמיה: אתה לא תגרש אותו, עזמי.

- עזמי: בטח שאני אגרש. אבא שלו כבר שמע שאתם מדברים איתו על ספר, אז הוא הגיש נגדנו תלונה על תקיפה.
- גיורא: ממי הוא שמע?
- עזמי: והוא רוצה מיליון שקל נזק.
- גיורא: זה איום סרק. הוא יודע מה יתגלה ברגע שיתחיל המשפט.
- עזמי: הוא לא מפחד משום משפט. הוא יודע שאני ערבי קטן והוא יהודי גדול. ושום שופט לא יגן על ערבי קטן מפני יהודי גדול. אילו היית ערבי קטן, היית יודע את זה.
- סמיה: אני מכירה כמה עורכי דין טובים ש...
- עזמי: אני לא לוקח שום עורך דין ולא מתחיל שום משפט. **(לאברהים)** משפט כזה יעשה כאן עכשיו מלחמה שלא תיגמר לעולם. זה מה שאתה רוצה?
- אברהים: **(לסמיה)** אז לא לספר?
- סמיה: בטח לספר.
- עזמי: אין כאן שום סיפור.
- סמיה: החיים שלו התרסקו ביום ההוא, עזמי.
- עזמי: הוא ממציא את זה.
- סמיה: אתה מכיר אותו. אתה יודע שהוא לא ממציא שום דבר.
- עזמי: **(לאברהים)** ואני אגיד לך גם למה אתה ממציא. כי אתה לא רוצה שיידעו את האמת. ברחתם משם. כולכם. כמו יונים שמנקרות גרעינים וילד קטן זורק עליהן מה שנשאר לו מהתפוח.
- אברהים: אתה לא יודע שום דבר, יה אהבל. מחיפה ברחו. מעכו. מיפו. כמו עכברים מאונייה טובעת. אנחנו נלחמנו חצי שנה. עם מאה רובים ישנים וכמה קופסאות של כדורים. ירינו עליהם בכבישים. בשדות. שָׁמְנו מוקשים לצבא שלהם. אפילו אם רצינו, לא יכולנו לברוח. הלבנונים הכניסו רק עשירים ששילמו בשביל ויזות. אנחנו נשארנו וירינו עד שנגמרו הכדורים.
- עזמי: בטח. היום כולכם גיבורים על חשבונך. ברגע שאתה פותח את הפה, באים ההוצאה לפועל, מוציאים אותי מהמסעדה, ומרתכים לי את הדלתות. לאן נלך? למכור זעתר במחנה הפליטים בטול כרם?
- אברהים: ואללה אל עזים! לא אתה אַהֶבֶל, עזמי. אני אַהֶבֶל. לא סיפרתי לך מה קרה כי לא רציתי שתִּפְחֵד לחיות כאן. ותראה מה יצא. אתה מפחד יותר ממני.
- עזמי: אני מפחד?
- אברהים: אבל הפחד שלי ברח. כשילדים זורקים סלעים על טנקים בג'נין, אנחנו לא יכולים לפחד כאן לפתוח את הפה. מעכשיו אני הולך ברחוב, ומספר לכולם, גם למי שלא רוצה לשמוע. **(פונה לצאת)**
- עזמי: שב! **(אברהים יושב)**
- סמיה: לא נעשה שום דבר בלעדיך, עזמי.
- גיורא: היית אצלו עכשיו במשרד. אתה סיפרת לו שאני כאן. כל החיים שלי ראיתי אנשים יוצאים מהמשרד שלו עם הצעה שאי-אפשר לסרב לה. אתה לא מבין שהוא מפחד יותר ממך?
- עזמי: אני לא מפחד. אבל אני לא מסתכל החוצה דרך החלון. אני עולה על הגג לראות רחוק. אני יודע מה היה בטנטור. יודע הכול. הרגו. לא רק שם. בכל מקום. ואת מי שלא הרגו, גירשו. מכל עיר. מכל כפר. לא נסלח על זה לעולם. אבל אני לא רוצה להתחשבן על מה שהיה. אני רוצה לתת צ'אנס

למה שיהיה. ולכן אני לא מדבר על זה. **(לאִבְרָהִים)** ואתה לא תעשה שם שום מצבה. כי אני חושב עליך. ועליה. ועל הילדים שיהיו לה. ועל הילדים שלי. ואני רוצה שזה יהיה הבית שלהם. שהם לא יהיו כאן דיירי משנה. **(לגִיורָא)** אתה חושב שאני לא יודע שאביך עשה את הבלגן בטנטור? ביום שהוא בא למסעדה וסידר לי רישיון, נתן לי הלוואה לשיפוץ ושילם בשביל האוניברסיטה שלה, ביום ההוא שאלתי את עצמי מה קרה? איך זכיתי בהגרלה שלא קניתי לה כרטיס? לא הייתי צריך ללכת עשר שנים לאוניברסיטה. הראשון ששלחתי לבדוק בספרייה, אמר לי שהוא היה שם המפקד. אז תכף הבנתי מה נשרף בסיר שלו. אולי לא הרגו מאתיים ועשרים כמו שאומרים אצלנו, ואולי גם לא אנסו אף אישה או ילדה. אבל מאה ועשרים הרגו. שאלתי את הדודה שלי בטול כרם. היא סִפְּרָה את כולם. ירו בהם אחד-אחד כמו בְּכֻלָּם חולים. אבל אני רציתי לחיות כמו בן אדם. לא למות כמו כלב. ולכן סתמתי את הפה. **(לסמיה)** ולכן גם אָתָּה סתמת את הפה. גם אָתָּה יכולת לבדוק למה אבא שלו משלם בשביל האוניברסיטה שלך. אבל לא בדקת, כי לא רצית לדעת. כי רצית את הכסף שלו, ורצית את הבן שלו. **(לגִיורָא)** אתה יכולת לדעת מה אביך עשה שם הרבה לפנינו. אבל גם אתה לא רצית. אם היית יודע, איך היית אוכל אצלנו? איך היית מבלה איתה? אז אל תגיד לי מה לזכור ומה לשכוח. גם אתה לא גיבור כל כך גדול. אולי על כמה זקנים וילדים שמתחבאים מתחת למדרגות באיזה חֶרֶבָה בלבנון. ואל תבוא יותר למסעדה שלי. אפילו חומוס מסריח בתוך פיתה רקובה לא תקבל אצלי. **(יוצא)**

אִבְרָהִים:

תעשי לו קפה בשביל הדרך הביתה שלו. **(יוצא אחריו)**

סמיה:

הוא צודק. הייתי יכולה לדעת מזמן. הייתי חייבת לדעת מזמן. במקום לברר, שתקתי. בדיוק כמוהו. כשדיברתי, שיקרתי לעצמי. שיקרתי כי רציתי לחיות בין אנשים כמוך. כי רציתי לְרַצוֹת אנשים כמוך. לכן גם תמיד בָּנִיתִי לעצמי ליד אנשים כמוך.

גִיורָא:

הימים האלה נגמרו, סמיה. את לא צריכה יותר לְרַצוֹת אף אחד. להפך. אנחנו צריכים להודות במה שעשינו שם. **(מחבק אותה)** אבא שלך יִרְאֶה לנו איפה העצמות. נביא כמה סטודנטים, ניתן להם מעדרים. נחשוף אותן. נקבור אותן. נקים את המצבה שהוא רוצה. גם בשבילכם וגם בשבילנו. **(היא שותקת)** נכתוב את הספר הזה יחד, סמיה. גם בשבילכם וגם בשבילנו. כך אולי נתחיל לסיים את המלחמות הארוכות האלה...

הוא מוחה את דמעותיה.

אני מחזירה לאבא שלך את המענק. אני לא יכולה לגעת בכסף שלו.

סמיה:

תדחי את הנסיעה?

גִיורָא:

המשפחה שלי תצטרך אותי כאן.

סמיה:

גם אני. **(אוחז בידיה)**

גִיורָא:

חשבתי שוויתרת עלי. גם אני כבר עשיתי הכל כדי לוותר עליך. ופתאום

סמיה:

חזרתי.

שנינו שקועים בזה יחד.

גִיורָא:

- סמיה: מה זאת אומרת יחד? נלחמים בשביל אותו הדבר? בכל פעם שאנחנו נפגשים, אני רוצה הרבה יותר. גם אתה רוצה.
- גיורא: אני רוצה מאד.
- סמיה: אני לא רוצה להמשיך להשלות את עצמי.
- גיורא: תמיד ידעת כמה אני רוצה לחיות איתך. עכשיו זה אפילו יותר מסובך. את יכולה לחיות איתי כשאת יודעת מה הוא עשה? הדם שלו זורם בַּעוֹרְקִים שלי. לאן שִׁתְּפָנִי מבט, תִּרְאֵי כתובות על הקירות.
- סמיה: אנחנו יכולים לנסות. כשאני רואה איך אתה מתמודד עם מה שהוא עשה שם, אני מאמינה שאנחנו יכולים לחיות כאן יחד.
- גיורא: והמשפחה שלך? והחברים? הם ימרו את חייך.
- סמיה: אני בטוחה שאני אסתדר איתם. **(מתחבקים)**

14. לילה. בית אביגדור ויונה. אביגדור על הספה. ידו האחת במתלה. כוס משקה בשנייה. יונה עומדת מולו.

- אביגדור: הוא לא יחשוף שום עצמות ולא יבנה שום מצבה. השומרים לא יתנו לו להיכנס.
- יונה: עזוב את השומרים. אם תבטל את התלונה במשטרה, הוא יעצור הכול ויִּפְגֹּשׂ איתך.
- אביגדור: זה מה שהוא אמר לך?
- יונה: כן. שב איתו. תראה לו את הפקודות שקיבלת. תגיד לו שאתה מתחרט.
- אביגדור: שאתה מצטער שמילאת אותן. הוא ישמע ויבין שאין טעם לכתוב על זה. אני נכחתי בדיונים על הפקודות האלה, והשתתפתי בניסוח שלהן.
- יונה: אני יודעת.
- אביגדור: ואני לא מתחרט.
- יונה: אמרתי שתגיד שאתה מתחרט.
- אביגדור: עשינו את הדבר הנכון.
- יונה: גם אם זה לא היה הדבר הנכון, זה היה הדבר היחיד שיכולנו לעשות.
- אביגדור: הוא צריך לדעת את זה. הוא צריך לדעת איפה היה הלגיון הירדני. איפה היה צבא ההצלה הערבי. הוא צריך להבין שהעיראקים תכננו להשתמש בטנטור כבסיס להתקפה על חיפה.
- יונה: ואם הוא לא יבין? תמשיך לרדוף אותו עד שהוא יעשה לעצמו משהו? אני לא רוצה לחזור לימי בית החולים כשהוא החביא כדורי שינה בבונבוניירות.
- אביגדור: **(שותה את הוויסקי)** גם אני לא רוצה.
- יונה: אבל אתה מחזיר אותנו לשם. אף פעם לא האשמתי אותך במה שקרה לילדים, אביגדור. האשמתי את עצמי. רק את עצמי. שלא ידעתי להגן עליהם מפניך. לאודי הייתה רגל קצרה. הוא לא היה חייב להתגייס.
- אביגדור: הוא רצה.
- יונה: לא השארת לו ברירה.
- אביגדור: הוא רצה להיות כמו החברים שלו.
- יונה: כשהוא נפל, גיורא היה צריך להשתחרר מן היחידה שלו.

אביגדור: הוא לא רצה להשתחרר.
 יונה: גם לו לא השארת ברירה.
 אביגדור: כשהוא חזר הביתה עם הכומתה, התגאית בו בדיוק כמוני.
 יונה: אתה הבערת בהם את התאוה הזאת. גיורא לא היה צריך לחזור ללבנון.
 אביגדור: כשהוא טלפן מלונדון, התחננתי שתגיד לו להישאר שם.
 יונה: אמרתי לו שהחלטה היא שלו.
 אביגדור: לא אמרת. הייתי צריכה לנעול את הדלתות כדי שלא ייצאו מהבית. אבל
 פחדתי ממך. פחדתי ונכנעתי לתשוקה שלהם להקריב את עצמם. הם היו
 עדיין ילדים. מה הם הבינו?
 אביגדור: אני לא מוכן לשמוע האשמות כאלה.
 יונה: אנחנו עדיין יכולים להציל אותו, אביגדור. (הוא לא עונה) אם לא תלך
 אליו ותראה לו את הפקודות שקיבלת, ותגיד לו שאתה מתחרט שמילאת
 אותן, אני אלך אליו, ואספר לו מה שאני יודעת. מה שראיתי במו עיניי. מה
 שאתה לא רוצה שהוא ידע.

אביגדור קם ומטיח את הכוס בקיר. כאב חד מפלח את כתפו.

אביגדור: מה את יודעת? מה ראית במו עיניך? אנחנו טבחנו! גם את פתאום שותפה
 לעלילה הזאת? אני לא מסתיר שום פשע. ואני לא צריך להתגונן מפני שום
 האשמה. לכן אף אחד לא התלונן נגדי עד היום. ומתי לעזאזל רציתי
 שגיורא ואודי יקריבו את עצמם?! הידיים שלי נקיות. למרות מה שקרה
 בטנטור. למרות שהסכמתי שאודי יתגייס. למרות שחיכיתי לגיורא בשדה
 התעופה. למרות שלקחתי אותו לגדוד. הוא לא היה מוכן לעבור בבית
 לקחת נעליים. שניהם ידעו היטב שאם לא ננצח, לא נחיה. בכל לילה אני
 רואה את אודי בוער בטנק. את גיורא חוטף כדור... (שתיקה ארוכה) אף
 חושבת שאני לא רוצה לדבר איתו? הלכתי אליו. דפקתי בדלת. אמרתי
 שאני רוצה לשמוע אותו. לרדת לסוף דעתו. אולי יש משהו שאני לא מבין.
 הוא לא פתח.

חשכה. רעש הבולדוזרים נשמע ברקע.

15. אוקטובר 1995. גיורא בדירתו בחיפה וסמיה בדירתה בלונדון. הם מתכתבים באמצעות מחשבים וקוראים בקול רם את ההתכתבות.

סמיה: היי גיורא. מצטערת שלא עניתי. הלכתי לקנות מתנות לילדים של עזמי. לא
 הצלחתי לדבר איתו היום. שמעת ממנו מה שלום אבא שלי?
 גיורא: הוא מרגיש הרבה יותר טוב. הקרדיולוג שטיפל באבא שלי החליף לו את
 התרופות. הוא הלך ברגל מהמסעדה עד הבית.
 סמיה: נהדר. תודה רבה. זה בכלל לא מובן אליו שאתה עוזר לנו ככה.
 גיורא: ובכל זאת את לא מוכנה להיפגש איתי?
 סמיה: ניפגש כשאני אהיה מוכנה.

- למה כל כך קשה לך? מה יש לך נגדי? אחרי שאבא שלי מת, התקשרתי אליך וביקשתי שתחזרי הנה ותחיי איתי. אבל את אספת תרומות לפצועים שלכם באינתיפאדה. גיורא:
- גם אתה היית צריך לתרום להם. הכיבוש הוא גם האסון שלכם. סמיה:
- אני יודע את זה מצוין. גיורא:
- אתה לא תבוא לפגוש אותי לבדך, גיורא. אתה בא עם הכוח שלך. עם הכסף שלך. עם הקשרים שלך. עם רוח האבא שלך מאחוריך. אתה תפעיל עלי לחצים שאני לא אוכל לעמוד מולם, תציע לי פיתויים שאני לא אוכל לסרב להם. סמיה:
- את לא צריכה לסרב לשום דבר. גיורא:
- הלוואי והייתי מאמינה שאנחנו יכולים לחיות יחד. סמיה:
- למה לא? ממה את מפחדת? שאני אאשים אותך שגררת אותי לפרשה שבגללה אבא שלי מת? גיורא:
- אני לא מפחדת מזה. אני גאה בזה. סמיה:

16. אביב 1988. דירת גיורא ונטע. בוקר. גיורא נוטל את תיקו ופונה לצאת. נטע נכנסת.

- נטע: חכה רגע. (הוא עוצר) חזרת אתמול מאוחר בלילה. גיורא:
- מצטער. חשבתי שאת כבר ישנה. נטע:
- כבר התחלת לעבוד איתה על הספר שלכם? גיורא:
- דיברנו עליו קצת. נטע:
- אני מציעה שלא תמהר. דיברתי עם אימא שלך. הם בדרך הנה. הוא כבר ביטל את התלונה נגד אפרהים וצילם את המסמכים בארכיון. גיורא:
- ומה לגבי הקבר והמצבה? נטע:
- הוא רוצה לדעת יותר פרטים. גיורא:
- והוא יכתוב איתי את הספר? נטע:
- הוא ייתן לך תשובה אחרי שתראה את המסמכים. (שתיקה) כדאי לך להקשיב לו. הוא אף פעם לא דיבר ככה על המלחמה ההיא. על הפחד. על הייאוש. הוא היה בטוח שהם יובסו. תשעים חיילים מהגדוד שלו נהרגו. הוא זוכר את כל השמות. הוא הראה לי את הסיכום הכללי של האבדות. הם הרגו לנו יותר מאלפיים אזרחים. גיורא:
- את אלה שאנחנו הרגנו הוא מעדיף לשכוח. נטע:
- שבוע לפני הקרב בטנטור הם טבחו בכפר עציון מאתיים ארבעים חברי קיבוץ שהניפו דגל לבן. גיורא:
- וזה מצדיק את מה שהוא עשה? נטע:
- החיילים של אבא שלך לא הרגו בשביל להרוג. הם אפילו לא חשבו לנקום. הם רצו לצאת משם בחיים. אתה לא יכול לשפוט אותם מחוץ להקשר. גיורא:
- את באמת חושבת ככה? גם הוא לא חושב שההקשר מצדיק את מה שהוא עשה. לו הוא חשב כך, הוא היה מספר לי על זה מזמן, ואולי הייתי חושב קצת יותר ביושר על מה שקרה במלחמות שלנו מאז, ואולי לא הייתי חוזר ללבנון. נטע:
- אתה בחרת לחזור לשם.

- ג'ורא: הוא תִּכְנֶנָּה אותי לחזור.
נטע: אתה לא רואה כמה אתה מענה אותו בהאשמות האלה?
ג'ורא: חשבתי שאת בצד שלי בפרשה הזאת. קיוויתי שיחד נוכל לשכנע אותו להודות במה שהוא עשה שם. שאולי ככה נצליח למנוע שזה יקרה שוב.
נטע: אני בצד שלך. תמיד הייתי.
ג'ורא: את מכחישה את זה יחד איתו. **(פונה לצאת)**
נטע: חכה. אם אתה הולך אליה שוב עכשיו, אז כדאי שתעצור רגע. **(הוא עוצר)**
ג'ורא: אני רוצה להודיע למלון שאנחנו מבטלים את התאריך.
נטע: מבטלים? למה?
ג'ורא: כי אתה מפחיד אותי. כי אתה מעניש את האנשים הכי יקרים לך בגלל איזו אשמה מטופשת. לכן אתה גם ממשיך לשכב עם האישה הזאת, שעשתה לך שטיפת מוח. אתה לא רואה שמרוב רדיפת צדק חדלת להיות הגיוני? אילו גירשנו יותר, אולי לא הייתה היום אינתיפאדה. אילו הרגנו יותר, אולי המלחמה ההיא הייתה האחרונה. אילו אתה הרגת יותר, אולי לא הייתה נפצע.
ג'ורא: זה מה שהוא אמר לך?
נטע: כשאני רואה מה אתה עושה לו, אני לא בטוחה מה היית עושה שם לו היית במקומו.
ג'ורא: אני לא יודע. אני לא יותר טוב ממנו. אולי הייתי הורג בדיוק כמוהו.
נטע: אתה הרבה יותר אכזרי ממנו. אתה מכאיב לו בלי מעצורים. גם לאימא שלך. גם לי. אני לא יכולה להתחתן איתך כשאתה רודף אותו ככה.
ג'ורא: זה לא רק ביני לבינו, נטע.
נטע: זה רק בינך לבינו. ואם אתה עדיין רוצה להציל את מה שהרסת, אז תגיד לו שאתה מסכים לכל מילה שלו. ואתה לא הולך יותר אל המשפחה הזאת ולא אוכל איתם. אתה לא מחפש עצמות שלהם בשום קבר, ולא כותב איתם שום ספר.
ג'ורא: את תתחתני איתי רק אם אסכים לכל מילה שלו?! לא הסכמתי מספיק?
נטע: בגלל רימיתי את עצמי שאני רוצה להתחתן איתך. בגלל רימית גם אותך. רציתי כי הוא רצה. גם את רצית כי הוא רצה.
ג'ורא: **(אוחזת בחולצתו ומטלטלת אותו)** אני רציתי. אני. לא היה דבר בעולם שרציתי יותר. אתה לא רצית. אתה רצית רק שאני אעמיד אותך על הרגליים. ואני, מרוב אהבה, נתתי לך להשתמש בי, לזרוק אותי, ולחזור אליה... **(מרפה ממנו ויוצאת)**

17. בית אֶבְרָהִים וסמיה. צהרים. אֶבְרָהִים ליד השולחן.

- ג'ורא: איפה הקבר, אֶבְרָהִים? כמה מטר בתוך הוואדי?
סמיה: מול המסגד? מול בית הספר?
ג'ורא: אם אתה לא זוכר בדיוק, תגיד בערך.
סמיה: נסה לחשוב, יאבא.
ג'ורא: הוא שוב מתחמק.
סמיה: הוא מרגיש לא טוב. הוא לא ישן בלילה.

- גיורא: שיגיד לנו וילך לישון. (לאַפּרהים) מול המסגד או מול בית הספר?
 סמיה: אולי הוא מפחד לזכור.
 גיורא: הוא לא מפחד לזכור. הוא מפחד מאבא שלי. (לאַפּרהים) עכשיו עוד אפשר למצוא את העצמות, אַפּרהים. מחר אבא שלי יבנה שם עיר שאי-אפשר לחפור תחתיה.
 סמיה: קשה לו לדבר, גיורא.
 גיורא: אם אתה לא אומר איפה הן, אני מביא טרקטורים וחופר בכל הוואדי.
 סמיה: אל תאיים עליו.
 גיורא: הוא יגיד לנו איפה הן!
 אַפּרהים: אני לא אומר לך שום דבר. מספיק דם נשפך כאן באינטיפאדה הזאת. אני לא רוצה שיישפך עוד. אני אשמור על העצמות שלנו עד הסוף שלה, כדי שהגשם לא ישטוף אותן לים. אם ננצח, נאסוף את העצמות ונשים שם את האבן עם השמות. ואם לא, אני אשמור אותן עד האינטיפאדה הבאה...
 גיורא: האינטיפאדה הזאת תיגמר עוד כמה שבועות, אַפּרהים. הצבא שובר אותה בכוח. עד האינטיפאדה הבאה לא יישאר שם שום דבר.
 סמיה: הוא חושב שאם נחשוף עכשיו את העצמות, הצבא יפעיל יותר כוח.
 גיורא: בגלל מצבה עם פרחים?
 סמיה: בגלל שהיא תספר לכולכם מה שאתם לא רוצים לדעת. (לאַפּרהים) בוא, אבא.

היא מוליכה את אַפּרהים החוצה. גיורא חוסם את דרכה.

- גיורא: זאת גם ההזדמנות שלנו, סמיה. אמרתי לך. נטע בחרה בצד של אבא שלי. אני עוזב את הבית הלילה. אנחנו יכולים לגור עכשיו יחד.
 סמיה: הוא שומע אותך. (אוחזת שוב בזרועו של אַפּרהים)
 גיורא: הוא יודע את זה מזמן.
 אַפּרהים: מן שאן אַל־ה', גיורא. עזבו את העצמות האלה. גם אתה וגם אבא שלך. אם תגעו בהן, תצא אש מן האדמה ותשרוף אתכם... (יוצא)
 גיורא: אני רואה שאבא שלי דיבר גם איתו.
 סמיה: הוא לא דיבר איתו. אתמול בערב עורך הדין שלו דפק בדלת. לא פתחנו. למה לא אמרת לי?
 גיורא: כדי שתחשוב בהיגיון. עזוב את אבא שלך. אין לנו סיכוי מולו.
 סמיה: ונמשיך לחיות עם השקר הזה?
 סמיה: אנחנו לא צריכים לגלות עצמות כדי לחשוף את האמת. בוא ניסע ללונדון. שם אין כתובות על הקירות. נכתוב שם ספר. נפְרֶסֶם אותו. נְלַמֵּד אותו באוניברסיטה. (מחבקת אותו) בלונדון נוכל לחיות יחד. בלי פחד. בלי בושה. בלי אשמה.
 גיורא: ונשכח את אבא שלי?
 סמיה: על פשעים כאלה אין התיישנות. יש מדינות שבהן אפשר להעמיד לדין אנשים כמוהו. שווייץ, בלגיה, קנדה. כל הראיות יהיו בספר שלנו.

¹ זה בידי האלוהים

גיורא: אם הוא יעמוד לדין, הוא ימצא דרך להכחיש את הכל. אבל אם נמצא את העצמות הוא יהיה חייב להודות. להתחרט. לעשות תיקון. אני אודיע עכשיו לסטודנטים שלי. תביאי גם את אבא שלך. כשהוא יראה אותנו חופרים, הוא יראה לנו את הקבר.

הוא מתנתק ממנה ויוצא.

18. אחר הצהריים. דירת גיורא. יונה ואביגדור יושבים וממתינים. אביגדור אוחז בידו תיק. ידו השנייה כבר לא במתלה. נכנס גיורא.

אביגדור: הבאתי את המסמכים. אני אשמח להראות לך אותם. כדאי קודם להודיע לסטודנטים שלך להישאר באוניברסיטה.

יונה: ומחר נעמוד כולנו יחד, עם נטע, בטקס של אודי. ומוחרתיים אתה בא לישיבה בחברה.

גיורא: זה בסך הכול רבע דונם, אבא. מצבה עם שמות. ערוגה של פרחים. עץ זית וספסל. (מראה לאביגדור תוכנית) תסתכל. אני צריך יומיים בולדוזר ושלושה ימים מקפרון בשביל העמודים של הגדר.

אביגדור: (דוחה את התוכנית) אני לא מבין למה אתה מתעקש. אפילו אפרהים והבן שלו כבר לא רוצים את זה.

גיורא: הם ירצו.

אביגדור: כשהם ירצו נדבר.

גיורא: אני עושה את זה גם בשבילנו, אבא.

יונה: אצלנו ודאי לא רוצים את זה. (לאביגדור) תראה לו.

אביגדור פותח את התיק ומוציא מתוכו חבילת מסמכים.

אביגדור: יש כאן תוכניות ממשלה, פקודות מטכ"ל, פקודות החטיבה ודו"ח הקצין הבודק על טנטור. הייתה הנחיה כללית לגרש תושבי כפרים שהתנגדו לכיבוש. לא הייתה פקודה כתובה להרוג כדי שהאחרים יברחו, אבל היו קריצות עין של המפקדים, שהבהירו מה מצפים מאיתנו. אני מוכן לספר הכול. אבל רק לך.

גיורא: זה לא ויכוח פרטי בינינו, אבא.

יונה: אבא הלך לקראתך דרך ארוכה, גורי. עשה צעד אחד לקראתו. עצור את הסטודנטים ונתחיל לדבר.

גיורא: ומה עם הספר?

אביגדור: כשתשמע אותי, תבין שהדברים האלה חייבים להישאר בינינו.

גיורא: כל מי שחי כאן צריך לדעת מה קרה כאן.

יונה: אתה יודע בדיוק כמונו מה יקרה כשהם ידעו.

אביגדור: האחריות שהוטלה עליי הייתה מעל לכוחי, גיורא. הייתי מהנדס בניין בן עשרים וארבע. נלקחתי למלחמה מן המשרד. בתוך שנה וחצי נהייתי מג"ד. פתאום הגורל של מאות אלפים הונח על הכתפיים שלי. לא תמיד יכולתי להתלבט. מול אש. תחת הפגזות. תחת פחד נורא. בחוסר אונים. בייאוש.

לא תמיד יכולתי לפעול בהיגיון. לא תמיד ידעתי לסרב למה שהמלחמה הזאת התירה.

גיורא:

המלחמה התירה ירי כזה?

אביגדור:

ייתכן שמיהרנו לירות. ייתכן גם שירינו יותר מדי.

גיורא:

ייתכן?

אביגדור:

כן. יריתי יותר מדי.

יונה:

מספיק, אביגדור.

אביגדור:

כן. היגבנו. מתוך בהלה. מתוך זעם. מתוך נקם.

יונה:

אביגדור!

אביגדור:

כן. הסתערנו ברחובות. בין החצרות. כן. נסחפתי אחרי החיילים. לא יכולתי להשתלט עליהם. כן. גם אני לא יכולתי להפסיק. כן. פגענו גם באלה שהסתתרו בבתים. כן. באלה שרק השליכו אבנים. אולי גם בכמה נשים וזקנים שהציצו דרך החלונות. כן. גם באלה שניסו לברוח. אבל למרות זאת, זה היה קרב. לא טבח. וכעבור יומיים היה עוד קרב. גם בו הרגנו. גם בו נהרגנו. ואחר כך היה עוד אחד... אבל אף פעם לא טבחנו. כן. אף פעם לא טבחנו. אני לא ארמה אותך. לא התאבלתי על ההרוגים שלהם. גם לא על שלנו. קברנו אותם ומחינו את הזיעה והאבק. והדם. כן. קָאָבֶל היה מותרות... (משתתק)

יונה:

(לגיורא) מה עוד אתה רוצה לשמוע?

גיורא:

שאתה מצטער. שאתה מתחרט. שההרג הזה היה מיותר.

יונה:

ודאי שהוא מתחרט. הפרשה הזאת מיררה את חיינו.

אביגדור:

אתה תהיה מרוצה רק כשאתקע לעצמי כדור בראש.

יונה:

בבקשה, אביגדור.

גיורא:

אני אהיה מרוצה כשתבוא איתי לוואדי, ונמצא יחד את העצמות, ונקים מעליהן מצבה.

אביגדור:

אתה יודע שזה בלתי-אפשרי.

גיורא:

ותסביר בִּסְפָּר מה עשית. תבקש מחילה. תִּכְפֹּר.

אביגדור:

כל חיי נלחמתי לְכַפֵּר, גיורא.

גיורא:

נלחמת להכחיש. להסתיר. אתה, וכל החיילים שלך. לכן אנחנו ממשיכים להרוג, לגרש, ולהחריב גם היום. לכן רובנו ממשיכים לעצום עיניים ולשתוק. גם אני. תמיד ידעתי שהכפר הזה נחרב והתושבים גורשו. לא שאלתי למה. לא בדקתי איך. ולכן כשהגיע תורי, גם אני הרגתי.

אביגדור:

גם לך לא הייתה ברירה.

גיורא:

שם נולדה האכזריות שלנו, אבא. מאז היא גדלה בכל מלחמה. גם שלהם.

אביגדור:

אם נדע איך לחיות איתם, היא תדעך. היא תדעך והפצעים יגלידו.

גיורא:

ההכחשה של מה שעשית עיוורה את כולנו, אבא. (פונה לצאת)

יונה:

חכה. אנחנו מוכנים לחשוף את העצמות האלה.

אביגדור:

אנחנו לא חושפים שום עצמות!

יונה:

כמה זמן נצליח להשאיר אותן באדמה, אביגדור? יותר טוב שנחשוף אותן בעצמנו, כל עוד אנחנו יכולים להסביר מה עשינו.

אביגדור:

אין טעם ללכת. כבר אין ואדי. הבוקר יצאו לשם טרקטורים. יִיָּשְׁרוּ את הגבעה. מילאו את הוואדי. לא תמצאו שום דבר.

יונה:

למה?! למה עשית את זה?! עצור אותם! עצור אותם!!

ג'ורא: אתה לא תצליח להעלים את המתים שקברת שם גם אם תבנה עליהם גורדי שחקים. אני אחפור תחתיהם בידיים ובציפורניים עד שהם יתגלו. ואז אולי יתחילו הפצעים להגלד. (יוצא. רעש הבולדוזרים נשמע ברקע)

19. אוקטובר 1995. ג'ורא בדירתו בחיפה וסמיה בדירתה בלונדון. הם מתכתבים באמצעות מחשבים וקוראים בקול רם את ההתכתבות.

ג'ורא: היי סמיה. עזמי התקשר אלי עכשיו. ביטלת את הטיסה שלך?!

סמיה: התכוונתי לכתוב לך.

ג'ורא: הוא אמר לי שראית מודעה בעיתון על דירות למכירה בשכונה על שם אחי. אני לא מבין למה את כל כך מופתעת. את יודעת שאנחנו בונים שם כבר שבע שנים.

סמיה: כן. אני יודעת.

ג'ורא: אבא שלי התחיל בבנייה הזאת. אחרי שהוא מת כבר לא יכולתי לעצור אותה.

סמיה: או שאולי לא רצית. פתאום קלטתי שאתה מוחק אותנו בדיוק כמוהו.

ג'ורא: אני לא מוחק אתכם. להפך. בואי ותראי את בתי הספר שבניתי בערים שלכם.

סמיה: השכונה היא מדברת בעד עצמה.

ג'ורא: בניתי אותה כי האוכלוסייה גדלה. אנשים זקוקים לבתים. גם אתם.

סמיה: אל תשקר לי. אתה לא בנית את השכונה הזאת בשבילנו.

ג'ורא: אני לא משקר. היא נבנתה גם בשבילכם.

סמיה: תמיד שיקרת. איפה המודעות בעיתונים בערבית? אין בהם אפילו אחת קטנה. ואתה יודע למה. כי אתה לא רוצה למכור לנו. אנחנו חיינו על הגבעה הזאת במשך דורות, ועכשיו אנחנו אפילו לא יכולים לקנות שם דירה.

ג'ורא: הצעתי לעזמי דירה מצוינת.

סמיה: אתה ידעת שהוא לא ירצה להיום הערבי היחידי שם. האמת היא שאתם לא רוצים אותנו בשכונות שלכם. אתם רוצים אותנו רחוקים. בכפרים שלנו. במקומות שבהם לא תצטרכו לראות אותנו.

ג'ורא: אני מעסיק אלפי עובדים ערביים בחברה שלי.

סמיה: כי הם עובדים זולים.

ג'ורא: כי אני רוצה לשלב אותם.

סמיה: גם זה שקר. לקח לי שבע שנים להבין שלמרות כל המודעות נגד הכיבוש שאתה משלם בשבילך, אתה חי לידו בנחיות רבה.

ג'ורא: את יודעת שאני עושה הכל כדי לסיים אותו.

סמיה: אתה משלם בשבילך המודעות האלה כדי להקל על המצפון שלך. תמיד חשדתי שאתה שוכב איתי כדי להרגיש שאתה לא שותף לפשעים נגדנו. אבל אתה שותף. בדיוק כמו אבא שלך. ההתאבדות שלו לא כיפרה על הטבח שהוא עשה בנו.

ג'ורא: הוא לא התאבד.

סמיה: אתה יודע שהוא התאבד. ואתה גם יודע למה.

גיורא: הבנתי. (שתיקה קצרה) אז לא תבואי לראות את אבא שלך?
 גיורא: אני לא רוצה טובות. לא ממך ולא מן המדינה שלך. קניתי לו כרטיס. עזמי
 יביא אותו הנה מחר.

סמיה מכבה את המחשב שלה. חשכה.

**20. גבעה בטנטור. רעש הבולדוזרים נשמע ברקע. יונה ואביגדור מנהלים את טקס הנחת
 אבן הפינה לשכונה החדשה.**

יונה: היום אנו מניחים אבן פינה לשכונה חדשה על שם אודי, בננו הבכור. אודי
 היה מפקד פלוגה בחיל השריון. הוא נפל במלחמת יום הכיפורים. פגז פגע
 בטנק שלו. הוא מת במקום. אורו פָּכָה. לפני שָׂרָוּה את אהבתנו. לפני
 שֶׁהָרָוּה את העולם באהבתו. את השכונה שרצה לבנות כאן, יבנה לזכרו
 אחיו הצעיר, גיורא... אחיו הצעיר גיורא, שאורו ממשיך ומאיר את חיינו.

סוף